

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Állam- és Jogtudományi kar

A PERONIZMUS

Konzulens:

Dr. Majsa József

Adjunktus

Állam- és Jogtudományi Kar

Politológiai Tanszék

Készítette:

Hevesi Mónika

V. évfolyam

jogász képzés

nappali tagozat

Szeged

2001

TARTALOM

BEVEZETÉS

LATIN-AMERIKA A XX. SZÁZAD ELEJÉN

Belpolitikai és gazdasági előzmények

Az argentin munkásság helyzete a XX. század elején

Külpolitikai események Perón előtt

PERÓN ÚTJA: A POPULIZMUS

PERÓN TEVÉKENYSÉGE 1943-1946 KÖZÖTT

A GOU létrejötte, Perón útja a hatalomhoz

A karizma napja - 1945. október 17

AZ ELSŐ ELNÖKSÉG (1946-1952)

A Peronista Párt

A gazdaságpolitika

Perón külpolitikája

A juszocializmus - a peronizmus társadalomfilozófiája

EVA DUARTE DE PERÓN

A MÁSODIK ELNÖKSÉG (1952-1955)

Perón „felemás” politikai intézkedései

Perón bukásának körülményei

A PERONIZMUS PERÓN NÉLKÜLI SZAKASZA

A HARMADIK ELNÖKSÉG (1973-1974)

Az új argentin modell: nemzeti tervezet és társadalmi szerződés

Isabel Perón - Argentína első női elnöke

ÖSSZEFOGLALÁS

IRODALOMJEGYZÉK

„Ha nem születtem volna Perónnak,
akkor Perón szerettem volna lenni.”

Juan Perón argentin politikus

Bevezetés

Juan Domingo Perón (1895-1974) nemcsak Argentína, hanem egész Latin-Amerika XX. századi történetének egyik legmeghatározóbb egyénisége. Neve elválaszthatatlan második feleségétől, Evita Peróntól. Perón háromszor volt Argentína elnöke (1946-1952, 1952-1955, 1973-1974), alapítója a róla elnevezett mozgalomnak, a peronizmusnak.

Perón hatása túlmutat Latin-Amerikán. Az egyetlen volt a latin-amerikai elnökök között, akinek a nevéhez önálló politikai ideológia fűződik. Ő dolgozta ki a későbbi fejlődő világ számára az ún. harmadik pozíciót, a nagyhatalmak közti lavírozás doktrínáját.

Harminc éven át állt az argentin politikai élet középpontjában. Munkássága és mozgalma mind politikai, mind gazdasági, mind társadalmi oldalról nézve különös figyelmet érdemel.

LATIN-AMERIKA A XX. SZÁZAD ELEJÉN

Belpolitikai és gazdasági előzmények

Latin-Amerika a gyarmati korszakból örökölte a tőkés világpiaccal való szoros kapcsolatait, az attól való gazdasági függést. A XX. század elejétől az észak-amerikai monopoltőke vette át fokozatosan a befolyást az angol tőke helyett. A század elején a tőkés viszonyok még nem idéztek elő alapvető változásokat, az archaikus társadalmi viszonyokat az idegen tőke inkább konzerválta, mint bomlasztotta.

Minden latin-amerikai országban közös volt a stabilitás hiánya, a gazdaság elmaradottsága, az államszerkezet krónikus válsága és a társadalmi feszültségek növekedése. Mégis, Argentína több szempontból is kiemelkedik a dél-amerikai országok közül.

Az 1860-as évektől mintegy fél évszázadon át az argentin politikai életet a tradicionális agrároligarchia - gazdag földbirtokosok (*estanceros*), nagy állattenyésztő birtokok tulajdonosai, helyi politikai vezetők, a nagy importcégek tulajdonosai - uralta. Amíg a többi latin-amerikai országban nemegyszer éles politikai fordulatok, rendszerváltások mentek végbe, Argentína elnökeinek túlnyomó többségét választás legalizálta. Az oligarchia fél évszázados stabilitása több tényezőre vezethető vissza. Véget vetettek Buenos Aires és a belső területek fél évszázados, állandó polgárháborúval fenyegető vitáinak, biztosítva az ország területi, gazdasági és politikai egységét. Buenos Aires vette át a gazdasági és politikai vezető szerepet. Óriási megművelhető területekhez juttatták az országot azáltal, hogy elűzték az araukán indiánokat a pampákról. Az itt kialakított latifundiumok az oligarchia gazdasági bázisát is tovább bővítették. Ennek következtében óriási mértékben növelhették a szarvasmarha tenyésztést, és egyre jelentősebbé tették a búzatermelést. Külföldi - jórészt angol - tőkével kiterjedt vasúthálózatot és távírórendszert hoztak létre. Korszerűsítették a hadsereget és elősegítették az európaiak bevándorlását.

1914-re Argentína exportja (szarvasmarha és búza) megkétszereződött, bár az import is nyolcszorosára nőtt. A gazdasági mutatók alapján Argentína a fejlettebb országok közé tartozott. Ekkor lehetősége lett volna arra, hogy az agrárexport helyett az iparosítást tegye a növekedés fő hordozójává, de a földbirtokos réteg nem volt érdekelt ebben.

Mindezek a tényezők közvetlenül az oligarchia érdekét szolgálták, de hosszabb távon hozzájárultak az egész ország gazdasági fejlődéséhez. Argentína lett a „legeurópaibb” tengerentúli ország. Ez nagymértékben köszönhető az európaiak tömeges bevándorlásának, mely döntően járult hozzá a lakosság számának növekedéséhez. A XX. század elején a városi lakosság aránya jelentősen meghaladta a falusi lakosságét.

A bevándorlási „láz” a gazdasági világválságig tartott. A nagyarányú bevándorlás eredményeként 1914-ben a lakosság 30%-a külföldi volt. A világválság hatására Argentínában fokozatos váltás következett a gazdaságban. Az addig külső piacokra termelő gazdaságpolitikát felváltotta a befelé forduló, importhelyettesítő gazdaságpolitika, melynek fő eleme a belső piacra termelő ipar növekedésének felgyorsítása volt. Ez azzal járt, hogy a falusi lakosság tömegesen áramlott a városba, hogy az iparban, a kereskedelemben találjon megélhetést. Az ipari üzemek többsége kis- és középüzem volt. A feldolgozóipar, a kereskedelem és a szolgáltató ágazatok fejlődtek a legdinamikusabban.

Az ipari fejlődés jelentős része külföldi befektetés eredményeként valósult meg. 1910 és 1914 között a beruházások közel 50%-a mögött külföldi tőke állt.

A legfontosabb befektető országok
(a befektetett tőke százalékában)

Anglia	60,1
USA	19,6
Belgium	11,1
Franciaország	5,3
Svájc	1,4
Többiek (német, olasz stb.)	2,5

A városok jelentőségének és lakói számának növekedése azzal járt, hogy a megnövekedett számú középrétegek és a munkásság egyre erőteljesebben adtak hangot azon követelésüknek, hogy beleszólhassanak a politikai életbe. 1912-ben minden 18. életévét betöltött férfi választópolgárrá vált. Ez az 1891-ben alapított **Radikális Pártnak** kedvezett. Az addig meglévő konzervatív és liberális pártok után megjelenő radikális erőkkel formálisan is kiépült a „politikai háromszög” Argentínában. A radikális párt az új középrétegeket képviselte, idővel pedig egyre inkább a közalkalmazotti, köztisztviselői rétegeket és a kiskereskedőket. A párt vezetésében jelentős számban képviseltették magukat azok a földbirtokosok is, akik a külföldi piacokkal nem álltak szoros kapcsolatban. Programjukban követelték a választási jog szélesítését, a világi oktatást, a katonai és papi befolyás megszüntetését, valamint a kis magántulajdon védelmét.

A Radikális Párt tömegbázisának jelentős részét a munkásság adta. A munkásság nagy reményeket fűzött **Hipólito Yrigoyen** elnökségéhez, akinek vezetésével 1916-1930 között a radikálisok uralták az argentin politikai életet. Yrigoyen mind az első világháború alatt, mind a Szovjetunióval kapcsolatban semleges politikát folytatott. Elnöksége alatt megjelent a Munkakódex, de a meghirdetett reformok a gyakorlatban igen kevés eredménnyel jártak. Az angol tőke által támogatott konzervatívoknak nem kis részük volt abban, hogy a radikálisoknak nem sikerült elérniük azt a céljukat, hogy az oligarchiát visszaszorítsák. Sőt, az Yrigoyen elnöksége idején hozott közigazgatási reformok a tartományoknak nagyobb önkormányzatot adtak és erősítették a választási census révén előnyös helyzetbe kerülő nagybirtokosokat.

Egyedül az egyetemeken sikerült csapást mérni az egyházra, a nagy diákmozgalmak hatására. A radikális kormánypárt a munkáskérdés megoldására bevezette a döntőbírótság rendszerét, az állam közvetített a tőkések és a munkások között. Az első világháború következményeként fellángoló tömegmozgalmakat Yrigoyen épp olyan határozottsággal verte le, mint bármely diktátor.

A radikális kormányzat minden ellentmondásossága ellenére a nemzeti burzsoázia érdekeit védelmezte a külföldi monopóliumokkal szemben. Hatalmának azonban a gazdasági világválság véget vetett. A válságban Argentína főbb exporttermékeinek világpiaci ára jelentősen esett (a hús, bőr 25%-kal, a búza 40-50%-kal), ami együtt járt az állami bevételek csökkenésével. Mindez politikai válság kialakulásához vezetett. Az exportra termelő oligarchia hatalma megingott, ezért erőteljes politikai és katonai megoldást keresett a válságra. A radikális kormányt okolták a súlyos anyagi veszteségekért, de választásokról szó sem lehetett, mert azt nagy valószínűséggel újra a radikálisok nyerték volna meg. Maradt a Latin-Amerikában általában szokásos, Argentínában azonban addig ritkaságszámba menő megoldás, a katonai államcsíny. **José Uriburu** tábornok 1930-as katonai hatalomátvétele visszaállította a konzervatívok és a hadsereg hatalmi szövetségét. Azonban ennek a kormánynak sem volt a válságot

kezelni tudó gazdasági - társadalmi programja. Ehelyett az oligarchia érdekében a demokrácia visszaszorításával, erőteljes állami beavatkozással próbálkozott (például fellépett a minimálbérek ellen).

Uriburut **Agustín P. Justo** követte az elnöki székben (1932-1938). Sikerült bizonyos fókig konszolidálnia a konzervatív elit uralmát, hiszen a világgazdasági válság véget ért, és Argentína ismét jelentős mértékben növelhette hagyományos exportját. Ez utóbbit főként az 1933-ban Angliával megkötött **Roca-Runciman - szerződés** tette lehetővé. (8. oldal)

Időközben a civil szféra egyes - főleg kispolgári - köreiben, valamint a hadsereg egyes részeiben erősödött a fasiszta országok, elsősorban Olaszország iránti szimpátia, ugyanakkor az uralkodó elit még erősebb szálakkal kötötte az országot Angliához. Ekkor jelent meg a hadseregen belül egy még szervezetlen tisztí réteg, amely a nacionalizmus jegyében más fejlődési utat keresett Argentína számára, mint amit az oligarchia kínált. Megaláazónak tartották a gazdaságban eluralkodó külföldi dominanciát. Gazdasági függetlenséget, felgyorsított fejlődést követeltek, akár diktatúra árán is. Ez a nacionalista csoport 1943-ig nem szerveződött meg, csak a tisztikar egyes tisztjeire korlátozódott. A nacionalizmus nevében léptek fel a polgári jobboldal erői is, a Polgári Légión szélsőjobboldali szervezetétől a Radikális Pártig. Jelszavuk a „*rosismo*” lett, mely Rosas tábornok 1835 és 1852 közötti diktatúrájára utal.

Az 1938-ban megválasztott új elnök, **Roberto M. Ortiz** alatt a radikálisok újra megerősödtek. Két év múlva **Ramón Castillo** kezébe került a hatalom, aki a diktatórikus kormányzás feltétlen híve volt. 1941-ben felfüggesztette az alkotmányt, és nem tűrte meg az ellenzékét. A konzervatívok fasisztabarát szárnyát képviselte, de a gazdaság érdekében fenn kellett tartania az angol barátságot, és figyelembe kellett vennie Argentína második világháborúbéli helyzetét is. Így a második világháború kezdetén Argentína hivatalosan semleges állammá nyilvánította magát.

A kifelé forduló gazdaságpolitika kimerülése, a mélyreható társadalmi változások, az adott politikai struktúra válsága sürgető helyzetet eredményezett. **Juan Domingo Perón** a reformokban látta a kiutat, nem kívánta az adott rendet alapjaiban megváltoztatni. Úgy akarta átalakítani a kapitalizmust, hogy a rendszer keretein belül az uralkodó elit képes legyen kezelni a munkás tömegeket, elkerülve a forradalmat. Útja a populizmus volt.

Az argentin munkásság helyzete a XX. század elejéig

Argentína a századfordulóra Dél-Amerika legfejlettebb köztársasága lett. A tőkés átalakulás együtt járt a középrétegek és a parasztok elszegényedésével, és a munkásosztály létrejöttével. Az ipari munkások munkafeltételeit nem szabályozták törvények, a visszaélések és a kíméletlen túldolgoztatás útjában nem álltak akadályok. Mind a mezőgazdasági, mind az ipari munkások meg voltak fosztva a választási jogtól. A körülbelül 4 milliónyi lakosságból 1, 7 millió volt írástudatlan, akik eleve nem rendelkeztek politikai jogokkal.

A bevándorló európai munkások magukkal hozták a munkásmozgalom szervezeti formáit és a munkásideológiákat. Elsőként, 1872-73-ban a francia, olasz és spanyol származású munkások szervezetei jöttek létre, vezetésükben a marxista eszméket követték. Mind a Buenos Aires-i, mind a későbbi córdobai munkásszervezet az I. Internacionáléhoz tartozott. 1878-ban a nyomdászok szervezték meg Argentína történetében az első sztrájkot, és több hónapos harc után elérték követeléseik teljesítését.

Az 1880-as években jöttek létre a szakszervezetek, közöttük nem egy még céhes jelleggel. Az 1882-ben alapított Vorwärts-klubból fejlődött ki a **Munkáspárt**. Képviseltette magát a II. Internacionálé párizsi ülésén és ennek hatására vezették be Argentínában a május elseje megünneplését. Megalakították a szakszervezetek központját, a **Munkásszövetséget**, azonban az olasz és spanyol munkások anarchizmusa akadályozta a mozgalom fejlődését.

1895-ben Argentína lakosságának már 23,8%-a volt kispolgár, és értelmisége is viszonylag fejlettnak nevezhető. Az 1890-es évek gazdasági depressziója nemcsak a munkásokra, hanem az agrárproletárookra és a kispolgári rétegekre is mozgósító hatással volt. Demokratikus reformokat, az államvezetésnek a korrupt elemektől való megtisztítását és a községi önkormányzat bevezetését követelték.

Az 1890-es években jött létre a **Szocialista Párt** és a **Radikális Párt**. Demokratikus átalakulásért folyó küzdelmek kezdődtek, de a radikálisok nem tudták kellően mozgósítani a tömegeket, a munkásmozgalom pedig még nem volt érett ahhoz, hogy maga irányítsa az eseményeket.

A XX. század első évtizedében az argentin kapitalizmus további fejlődése, nem utolsósorban az amerikai tőkebehatolás kezdete a munkásmozgalom fellendülésének új szakaszát hozta, amelyben hatalmas sztrájkok egész sora rázta meg a nagy városokat. Az 1909. május 3-8-i sztrájk alkalmával csak a fővárosban több mint 200.000 munkás szüntette be a munkát.

A szocialisták és a Radikális Unió voltak az ellenzék hathatós tényezői. Utóbbi csak nevében volt radikális, messze állt a forradalmi eszmék világától. A gazdasági fejlődés talaján a növekvő számú választóbázis birtokában a radikálisok biztosnak érezték a hatalmat, így nem is tettek semmit az oligarchia gazdasági és politikai hatalma ellen. Nem került sor földreformra, a belső piac fejlődését gátló nagybirtokot semmi nem fenyegette, sőt a *peón-rendszer* (a mezőgazdasági bér munkások személyi függésének sajátos latin-amerikai változata) alapján és a világpiacon kereslet növekedése következtében újabb felvirágzását élte. A falusi lakosság jelentős részének nem volt saját földje és jövedelme, életkörülményei egyre jobban elmaradtak a városi középrétegtől.

Az európai eredetű argentin munkásság jelentős része fogékony volt az európai eszmékre. Főként az olasz bevándorló munkások között volt viszonylag erős az anarchista, a szocialista és később kommunista befolyás. Az 1917-es oroszországi forradalom is ösztönzőleg hatott a munkásmozgalomra, de főleg a szocialistákra, akik 1918-ban megalapították a Nemzetközi Szocialista Pártot. (1920-tól **„Kommunista Párt”** néven működött.) Az új párt az osztályharc és a nemzetközi forradalmi mozgalommal való szolidaritás elvét hangsúlyozta. Az argentin szakszervezeti szövetség szintén szolidaritást vállalt az októberi forradalommal, a munkások jogos követelését támogatta. 1918 január 7-15 között, a „véres hét” napjaiban súlyos fegyveres összeütközésre került sor a munkások és a hadsereg között, 2000 munkás vesztette életét.

1929-ben Latin-Amerika kommunista pártjainak első konferenciáján tisztázták, hogy ezekben az országokban a forradalmi folyamatnak antiimperialista, polgári demokratikus jelleget kell öltenie, különös tekintettel az agrárkérdésre.

Nagy hatást gyakorolt Argentínára Olaszország szakszervezeti rendszere is. 1930-ban José Uriburu tábornok olasz példára korporációkba tömörítette a munkásságot, hogy megakadályozza a baloldali pártok térnyerését. Perón ekkor még csak „szemlélője” volt az eseményeknek. Az 1930-as államcsínyt követően feladata arra korlátozódott, hogy a népi tüntetéseket leszerelje, ne engedje a spontán megmozdulásokat kiteljesedni. Ekkor találkozott először azzal a problémával, hogy a tömegek megmozdulásait „kezelni” kell tudni. A probléma megoldását Olaszországban vélte megtalálni. 1940 júniusától 1941-ig Argentína olaszországi

követségének katonai attaséja lett. Egyszerűen lenyűgözte Olaszország gazdasági ereje, belső rendje. Itt nyoma sem volt marakodó pártoknak és lázongó szakszervezeteknek, viszont nem érzékelte a fasizmus árnyoldalait sem. Azt látta, hogy Olaszországban (és Németországban is) egy párt, egy vezér irányítja a társadalmat. A szakszervezetek korporációik segítségével az államhoz kötődtek, Perón értékelése szerint ezzel megvalósították a munkaadók és munkavállalók közötti harmóniát úgy, hogy elfogadták az állam gyámkodását és döntőbírói szerepét. Ennek fejében egyfajta jólét valósult meg. Megszilárdult Perón antikommunista szemlélete is, különösen az a nézete, hogy a legfőbb rossz a polgárháború. Látta, hallotta beszélni Mussolinin, megfigyelte azt a képességét, ahogy magával ragadja közönségét, irányítja gondolkodásmódját. Természetesen nem észlelte sem Olaszországban, sem Németországban az elnémított ellenzékét, így az volt a benyomása, hogy ezekben az országokban kialakult egyfajta nemzeti egység. Ekkor kezdtek el formálódni Perónban azok a gondolatok, hogy Argentínának is egy ellenőrzött kapitalizmus talaján létrehozandó, nemzeti egységre van szüksége.

A szervezett munkásság helyzete mellett a marginális tömegek vizsgálata is fontos kérdés ezen időszakban Argentínában. A **marginalizáció** történelmi folyamat, Argentínában a gazdasági világválsággal kezdődött, és az 1940-es évek közepéig tartott. Kialakulásával kapcsolatban több ok megemlíthető:

1. A mezőgazdaságban uralkodó birtokszerkezet (latifundium - törpebirtok) képtelen volt biztosítani a paraszt megélhetését. A nagybirtok korszerűsítése munkaerőt tett feleslegessé. Argentínában ráadásul a nagybirtok jelentős része külterjes állattenyésztő latifundium volt, amely viszonylag kevés embert foglalkoztatott.
2. Az importhelyettesítő gazdaságpolitika keretében az ipar, a kereskedelem növekedése bizonyos számú új munkahelyet teremtett, de korántsem olyan mértékben, amilyen arányban a munkát keresők igényelték volna.
3. A modern technika megjelenése - főleg a külföldi vállalatoknál - kevés munkahelyet teremtett.
4. A fejlettebb régiók - elsősorban Buenos Aires - vonzása nyomán a faluról a városba tömörültek a munkát keresők.

A városokba özönlött új munkásságot, amely megszokta, hogy a falun a mindenható földesúrnak engedelmeskedjen, könnyen befolyásolták a szakszervezeti vezetők, és könnyen kerültek Perón hatása alá.

Külpolitikai események Perón előtt

A fejlettebb latin-amerikai társadalmak már a századfordulón rendelkeztek nemzeti burzsoáziával. A nemzeti tőke és az idegen monopoltőke érdekellentétei csakhamar megjelentek. Az angol és más nyugati tőke beáramlásával a szabadkereskedelmi liberalizmus komoly veszélyt jelentett az argentin gazdasági életre, meggátolva a hazai ipar fejlődését. Az amerikai térhódítás első jelei a századfordulón jelentkezték.

Az USA a Monroe-elvet követő **pánamerikanizmus** jegyében szabad vadászterületnek tekintette a latin-amerikai államokat, és sikerrel vállalkozott az angol vetélytárs kiszorítására. A Theodore Roosevelttel által tökéletesített „**furkósbot-politika**” és **dollár-diplomácia** 1904-re az Egyesült Államok elvi álláspontja lett. Azonban már 1910-ben a Pánamerikai Unió negyedik konferenciáján felvetődött a Monroe-elv vitathatósága, az államok egyre erősebben tiltakoztak a beavatkozás ellen. A XX. századi Latin-Amerika történetén az amerikai

imperializmus elleni elszánt küzdelem vonul végig. Ehhez nagy lökést adott a mexikói forradalom és az 1917-es oroszországi szocialista forradalom és következményei.

Az első világháború, majd a gazdasági világválság is új helyzetet teremtett a latin-amerikai országok exportgazdasága számára. A háborús évek Argentínát a világ egyik legfőbb élelmiszer-szállító országává tették. Ugyanis Argentína mint semleges fél kimaradt a világháborúból, de mégis jelentős anyagi hasznot húzott, mivel mindkét harcoló félnek szállította áruit, főleg élelmiszert. A hazai ipar számára fejlődést jelentett ez az időszak, mivel a háború miatt nem érkezhettek meg a fejlett ipari országokból az argentin megrendelések, így saját magának kellett egy sor árut előállítania a belső piac számára. Ezen kívül véglegesen megnyitotta az utat az észak-amerikai tőke előtt, viszont a második világháborúig még az angol tőke hadállásai is szilárdak maradtak.

Az ültetvényes gazdálkodás és az állattenyésztés szolgálatában álló ipart nem a hazai, hanem elsősorban a külföldi tőke fejlesztette ki. Nagy szerepe volt ebben a Roca-Runciman-szerződésnek, melyet 1933-ban kötött Argentína Angliával. Anglia az ország hagyományos és döntően fontos exportpiaca volt, megtartása az akkor hatalmon lévő konzervatív kormány számára létkérdésnek számított. A szerződés lényege az volt, hogy Anglia nem csökkentette az élelmiszer-vásárlásait Argentínából, ennek fejében megerősítették és kiterjesztették az angol befolyást a húsfeldolgozó, csomagoló iparágak, valamint a vasút, a járműipar és a közlekedés terén. Mindez Argentína mezőgazdasága számára biztosítékot nyújtott a korábbi fejlődési ütem megtartására, ugyanakkor még erősebben kötötte az országot Angliához, mint eddig.

A második világháború előtti években a gazdasági világválság a maga valóságában mutatta meg az idegen tőkétől függő társadalom arculatát. A legtöbb ország külkereskedelmi mérlege passzív lett, az államadósság megnövekedett. Az angol korlátozások az amerikai orientáció megerősödését és a két érdekcsoport közötti harcot élezték ki. A válság levezetésére egyrészt csökkentették a mezőgazdasági munkások bérét, másrészt a megművelt földterületet, hogy az árak zuhanását ellensúlyozzák. Tömegek maradtak munka nélkül, ezek a nagyobb városokba vándoroltak, hogy megélhetést találjanak. Ezzel lenyomták az ipari béreket, ami kedvezett az ipar fejlődésének. A munkásság 60%-a Buenos Airesben dolgozott.

Franklin Delano Rooseveltné az 1933-as montevideói konferencián hirdette meg a „**jó szomszédság**” politikáját: „A pánamerikanizmus lényeges vonásainak egyezniük kell a jó szomszédságával, azaz a kölcsönös megértéssel, és ezen keresztül egymás szempontjainak jóakarató értékelésével. Csak így módon lehet remélnünk, hogy felépítsünk egy rendszert, amelynek sarkkövei a bizalom, a barátság és a jóakarato.”¹

A „jószomszédsági politika” kezdetén az amerikai tőkét még csak kis mértékben képviselték a monopóliumok. A legnagyobb amerikai beruházások a feltárt argentin olaj kiaknázására irányultak. Csak a második világháború időszaka hozta meg Argentínában az angol tőke visszaszorítását és az amerikai tőkehegemoniát. A kapitalizmus térhódítása megnövelte az ország egyes régiói közötti szintkülönbségeket. Az iparosodás az árak bizonytalanságának újabb forrása lett. Az exportra termelő gazdaság haszonélvezői érdekelve voltak a hazai és külföldi árszínvonal különbségének fenntartásában. A gazdasági válság azáltal, hogy csökkentette a latin-amerikai országok exportgazdaságának lehetőségeit, közvetlenül nagy devizavesztéseket okozott.

¹ Wittman Tibor: Latin-Amerika története, II. kiadás, Gondolat, 1978. 386. oldal

A reálbérek csökkentése, az áremelkedés, az olajbányászat és az iparosodás városfejlesztő szerepe hozzájárult a tömegmozgalmak fellendüléséhez az 1930-as években. A munkások sok helyen a bérüket természetben kérték, ami a személyi függés sajátos formáit alakította ki a tőkés iparban. Tehát a kapitalizmus behatolása bizonyos mértékig regenerálta a társadalom archaikus maradványait.

A szervezkedési és sztrájkjog kiharcolása, egyes szociálpolitikai követelések kielégítése azt jelzi, hogy a munkáskérdés a közélet, a politika középpontjába került. Megtörtént a munkások elemi jogainak törvénybe iktatása is. Azonban még a legfejlettebb Argentínában is az 1930-as évekre a megélhetési költségek csaknem a duplájára emelkedtek.

A második világháború kitörésével az Egyesült Államok a fasiszta veszéllyel az amerikai egységet akarta szembeállítani, biztos háttérrel szeretett volna teremteni magának Latin-Amerikában. A többségükben katonai rendszerű államok viszont nem érezték feladatuknak az európai fasizmus elleni aktív harcot. Amikor a második világháború kitört, egy lényegében semleges Latin-Amerika regisztrálta a német fasizmus gyors térhódítását. Kinyilvánította azon készségét is, hogy mindenkivel kereskedjék.

Az 1941. december 7-i, Pearl Harbournál végrehajtott japán támadás nyomán az USA sürgetésére a legtöbb dél-amerikai állam megszakította kapcsolatait a fasiszta hatalmakkal. Azonban Argentína és Chile erre nem mutatkozott hajlandónak, sőt Argentína kifejezetten tengelybarát volt. A náci propaganda pedig ügyesen használta ki a középrétegek USA-ellenességét, ez az ország lett a hitlerista befolyás legerősebb bázisa Dél-Amerikában.

Ramón Castillo 1941-ben hatalomra lépő reakciós kormánya teljes szabadságot nyújtott a fasiszta propagandának, megtiltotta a Hitler-ellenes cikkek közzétételét és felfüggesztette az európai antifasiszta emigránsok bebocsátását. A náci propaganda célja az volt, hogy ezeket a szimpatizáns országokat az USA-val szemben ellenállási tömbként használja fel. Amikor 1943-ban a Perón vezette katonatiszti csoport átvette a hatalmat, a fasiszta befolyás még csak fokozódott. Argentína alelnöke, Perón a normandiai partraszállás napján kijelentette, hogy akármilyen győzelem születik a háborúban, Argentína totalitárius rendszer marad.²

² Wittman Tibor: Latin-Amerika története, II. kiadás, Gondolat, 1978, 390. oldal

PERÓN ÚTJA: A POPULIZMUS

A peronizmus egyfajta gyűjtőfogalom, magába foglalja a Juan Domingo Perón nevéhez fűződő filozófiai nézeteket, az ún. **justicialista társadalomfilozófiát**; a **peronista politikai gyakorlatot**, valamint a „**harmadik utas**” **gazdaságpolitika** egy sajátos változatát. A peronizmus e három összetevője között a populizmus volt az összekötő erő. Latin-Amerikában a peronizmus volt ennek az egyik legtipikusabb megnyilvánulási formája.

A **populizmus** erőteljes megjelenése az 1929-33-as gazdasági világválsággal kapcsolatos. Ez kényszerítő erővel követelte ki, hogy a latin-amerikai társadalmak újra átgondolják a megkésett tőkés fejlődésből adódó feladatokat. Erősödött az imperialista hatalmak és monopóliumok rivalizálása a térségben, és elkezdődött a földbirtok-koncentráció új hulláma. A külföldi monopóliumok és a hazai oligarchia birtokai jelentősen növekedtek a kreol kis- és középbirtokosság földjeiből. Az exportorientáció csökkenése miatt alábbhagyott az agrárproletárok iránti igény, ezért apadt a számuk, viszont sokasodtak a részes bérlet különböző formái. A demográfiai növekedés a falvakból mind nagyobb tömegeket árasztott a nagyvárosok felé. Így mégis nőtt a nagyvárosok lélekszáma annak ellenére, hogy az európai és ázsiai bevándorlás csaknem teljesen megszűnt. Az 1930-as években az agrárszektor gondjainak állandósulása és az importnehézségek miatt megindult a belső ipar fejlődése is. Megnőtt mind a munkások, mind a városi kispolgárok és középrétegek száma.

A populizmus a modernizációs folyamatok kísérőjelensége, általában ott éled fel, ahol a társadalomban új típusú problémák halmozódnak fel. A függetlenség kivívása óta a XX. század első harmadáig két igen fontos eszmei irányzat hatott döntően Latin-Amerikában: a liberalizmus és a pozitívizmus. Mindkettő közös célja - ahogy a populizmusé is - a megkésett tőkés fejlődés felgyorsítása volt, a kapitalista befolyás nyomán felmerülő problémákra próbáltak megoldást találni. Azonban, amíg a liberalizmus és pozitívizmus európai eredetű irányzatok voltak, amelyeket Latin-Amerikában csak adoptáltak, addig a politikai populizmus latin-amerikai „találmány” volt.

Definícióját nehéz megadni. Érthetünk alatta pártot, mozgalmat, politikai rendszert, kormányzati formát, módszert. Mindezek közös jellemzője az, hogy a népre hivatkozva fogalmaznak meg fejlődési reformokat. Perón idején egyszerűen határozták meg a nép fogalmát: a nép mindenki, aki nem tartozik az oligarchiához.³ Ez a felfogás is hozzájárult a populista tábor heterogenitásához, és lehetővé tette a populista kormányok viszonylag flexibilis külpolitikáját, mert mindig tudtak egy réteg nyomására hivatkozni a külpolitika alakításában. Olyan problémák kerültek előtérbe, amelyek egymással élesen szembenálló csoportokat is képesek voltak egységes fellépésre készíteni. Legtöbb esetben a populizmus mindezen problémák egyszerre történő radikális megoldását ígéri.

A populista tömegek döntő részét az iparosítással a faluról frissen a városba jött munkások sokasága adta. A XX. század elején megtörtént a tömegek fizikai önállósodása, kiszakadtak az oligarchia vonzási és ellenőrzési köréből, de gondolati szinten még nem önállósodtak. A hagyományos pártok a városban számukra idegenek voltak. Ekkor jelennek meg a populista pártok a karizmatikus vezetőkkel az élen, akik kifejezetten a tömegekhez szólnak. A karizma kiemelkedő szerepű a pártvezetők, államfők esetében. A faluról a városba vándoroltak számára a gazda iránti engedelmesség még friss élmény, amit könnyű volt átfordítani a

³ Horváth Gyula: A peronizmus, Szeged, 1996, 17. oldal

pártvezető iránti hűségre. A populista tömegek ugyanis koránt sem az ideológia, az intézmény vagy a párt mellett kötelezték el magukat, hanem sokkal inkább a vezér iránt. A vezérnek és a népnek közvetlen kapcsolatban kellett lennie.

Kevés populista mozgalom dolgozott ki saját ideológiát. A legjelentősebb kivétel Perón volt, aki „*justicialismo*” néven kidolgozta a peronista populizmus társadalomfilozófiáját. Több eszmei irányzat - többek között a pozitívizmus, a keresztény tanok, a szocializmus - egyes elemeinek felhasználásával hozta létre az ideológiáját. A populista pártokat is jellemezte ez a sokszínűség, gyűjtőpártok voltak, társadalmi bázisukat a munkásság, a parasztság, a középrétegek, a hazai érdekeltségű vállalkozói réteg adta, ezek együttes igényét kellett kielégíteniük. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a különböző ideológiai áramlatok számukra használható nézeteit összegyűjtötték.

A populistáknál domináns hangsúlyt kaptak a gazdaság kérdései. Elsősorban gazdasági nacionalizmusként igyekeztek megjeleníteni, az egész nemzet érdekeinek képviselését próbálták magukra vállalni. Programjaik először tartalmazzák azt a felismerést, hogy a politizálás döntő feladata a tömegek tudatának formálása. Sokféleségükből adódóan sokféleképpen szólaltak meg, propagandájukban alkalmazkodni igyekeztek a megcélzott társadalmi csoportok világgépéhez, értékeihez.

A populista tábor vezető ereje mindenütt a belső piac szélesítésében érdekelt vállalkozói réteg volt. Az agrároligarchiával vívott harcában szövetségeseiket keresett és talált a középrétegekben és a városi munkásrétegekben. Ahhoz, hogy megnyerje őket nem volt elég pusztán a demagógia. Ezért sem lehetett azt állítani, hogy a populizmus kizárólagos lényege a demagógia, amely a tömegeknek nem ad semmit. Tény, hogy a populizmustól más hasznot reméltek a vállalkozók, és megint mást a munkásság és a középrétegek. Az előbbieket győztesen kerültek ki az oligarchiával szembeni harcból, és a társadalom legbefolyásosabb erejévé váltak. A középrétegek és a munkásság viszont a megerősödő államban egyre több munkalehetőséghez jutott, megeremtetődött a felemelkedés lehetősége. Argentínában, Mexikóban és Brazíliában ebben a korszakban hozták meg az addigi legfontosabb szociális és munkajogi törvényeket. A populizmus széles tömegeknek adta meg a politizálás lehetőségét.

Az irányzat a felülről végrehajtott reformok eszköze volt. Az állam feladata a modernizációt szolgáló reformok végrehajtása, a társadalmi béke biztosítása és a társadalmi konfliktusok kioltásának megakadályozása. A rendszer szervezett bázisa a populista párt volt, a populista szakszervezetek pedig közvetítő szerepet tölthettek be a nép és a vezér által képviselt állam között.

Argentínában alakult ki a legtisztább formában a populista pártállam, mert itt a párt programja állami doktrína rangjára emelkedett, és a párt és az állam hatásköre, tevékenységi körei itt mosódtak össze a legjobban.

A populista rendszerek jelentős mértékben hozzájárultak az egyes országok iparosításához, társadalmának modernizálásához, de Mexikó kivételével nem tudtak tartós rendszereket kiépíteni. Válságkezelő rendszerként jöttek létre, de megerősödésük szintén válságot teremtett. Egyfelől az importhelyettesítő gazdaságpolitika kimerülésével az ipari vállalkozók jelentős része nem volt többé érdekelt a populista szövetség fenntartásában. Másfelől a kispolgári és munkás erők erősödésével párhuzamosan újabb és újabb reformokra kényszerült, így a folyamat ellenőrizhetetlenné vált. A baloldali erők megerősödésétől való félelem leválasztotta a vállalkozókat és a középrétegeket jelentős részét a populista táborról. Ebben a helyzetben történtek a katonai puccsok (Argentínában Perón ellen, Brazíliában Vargas ellen).

PERÓN TEVÉKENYSÉGE 1943-1946 KÖZÖTT

A G.O.U. létrejötte, Perón útja a hatalomhoz

1943. július 4-én katonai államcsíny döntötte meg Castillo elnök nyíltan fasiszta uralmát. A puccs tisztán katonai akció volt, nem állt mögötte semmiféle civil társadalmi bázis, ellentétben az 1930-as államcsínnyel, ahol a katonai fellépés mögött nyilvánvaló volt az oligarchia támogatása.

A puccsot a hadseregen belül a nacionalista tisztek csoportja hajtotta végre, akik közül sokan erőteljes szimpátiát mutattak a fasiszta tengelyhatalmak iránt. A hadsereg ezen része „**Egyesült Tisztek Csoportja**” (*Grupo de Oficiales Unidos - G.O.U.*) néven vált ismertté. 1943-ban az argentin tisztikar kb. 60%-át tömörítette soraiba. A G.O.U. egyik szervezője és tevékenységének koordinátora Juan Domingo Perón volt.

A hadsereg ellátásához modern ipar kellett. Ezt a G.O.U. véleménye szerint csak az oligarchia érdekeitől eltérő importhelyettesítő gazdaságpolitika biztosíthatja. Ezen kívül ez a tiszti csoport célul tűzte ki egy, a fasiszta vezetésű országokban uralkodóhoz hasonló rendszer bevezetését, amelyet nem zavart meg pártharcok sora, és amelyben az állam egy egységes akaratnak volt alávetve.

Az államcsínyre az adott magyarázatot, hogy 1943-ra már a Konzervatív Párt sem bízott sem a hadsereg egészében, sem a kormány „hűségében”. Castillo elnök inkább a fasiszta hatalmakkal szimpatizált a Konzervatív Párt hagyományos angol orientációjával szemben. A párt, hogy pozícióját megerősítse, egy nyíltan britbarát politikust, Costast akarta indítani az 1944-es választásokon. Ezt a tervet húzta át az 1943. július 4-i katonai puccs.

A G.O.U. egyik kiáltványában kifejezésre jut e tiszti csoport Németország iránti csodálata, szerintük ez az az állam, amely képes egyesíteni az európai kontinenst. Dél-Amerikában is hasonló egyesítést képzeltek el: „Dél-Amerikában két nemzet elég nagy és erős, hogy vezető szerepet játsszon: Argentína és Brazília. A mi küldetésünk az, hogy Argentína vezető szerepét ne csak lehetővé, de vitathatatlaná tegyük.”⁴ Az argentin kormány feladatát így határozza meg: „A mi kormányunk - éppúgy mint Németországban - hajthatatlan diktatúra lesz ... Ezt a sajtó, a mozi, a rádió, a könyvek, az oktatás ellenőrzése révén, és az egyház közreműködésével fogjuk végrehajtani.”⁵

Az 1943 - 45 közötti katonai diktatúra alatt a G.O.U. egysége megbomlott. A szervezet kisebb csoportokra esett szét, majd 1944 február 3-án formálisan is feloszlott. A nyílt katonai diktatúra a végéhez közeledett, hiszen a hadsereg választás előtt állt: vagy félreáll, vagy szövetségre lép valamelyik civil erővel. A konzervatívok nem jöhettek számításba, a radikálisok kezdettől ellenezték a katonai megoldást. A szövetséges erők győzelmével különösen erősen vetődött fel a kérdés, lehetővé kellett tenni egyfajta demokratikus nyitást. Tehát szavazóbázisra volt szükségük, erre pedig ott volt a létszámában megerősödő, de csak részben szervezett, politikai pártok által megosztott munkásság.

⁴ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 29. oldal

⁵ lásd: ugyanott

Juan Domingo Perón ezredes a Munkaügyi és Népjóléti Államtitkárság vezetőjeként került kapcsolatba az argentin munkássággal, amelyben felismerte azt az erőt, amely képes betölteni a hadsereg szövetségesének szerepét a hagyományos politikai erőkkel szemben. A szakszervezetek ebben az időszakban nem tudták betölteni feladatukat, mivel a vezetőségük bürokratikus irányító apparátusra támaszkodott, és nem akart változtatni a vezetőség és az állam közti viszonyon. A legnagyobb szakszervezeti szövetség, az Általános Munkásszövetség (CGT) 1930 és 1943 között állandó belső válságban volt, frakcióharcok gyengítették. Perón politikájának hatására az új munkásrétegek nem a hagyományos pártokat választották, hanem a peronista szervezeteket. A megnövekedett számú marginális tömegekkel felduzzadt, alacsony életszínvonalon élő munkások egyszerűen ahhoz húztak, aki ad. A pártoktól csak ígéreteket kaptak, Perón azonban adott is.

Tehát Perón 1943-1945 között alapozta meg a későbbi elnökségét. A munkássággal szemben a diktatúra és meggyőzés eszközét egyaránt használta. A kommunista befolyás alatt álló szakszervezeteket betiltották, a CGT kormány által kiküldött ellenőrt kapott. A legerősebb szakszervezetek vezetésében a peronista vezetők kerültek előtérbe, hiszen őket támogatta a kormányban Perón. Így könnyebben érték el eredményeket is, ennek következményeként a munkásság egyre nagyobb többsége választott peronista vezetőt a szakszervezetek élére. Az erőszaktól, Perón-ellenes vezetők bebörtönzésétől sem visszariadó módszerekkel Perón a saját embereit juttatta vezető pozícióba. A Munkaügyi és Népjóléti Államtitkárságban a szakszervezeti vezetők egy része jól fizetett állami állást kapott, amely ismét csak Perón befolyását növelte. Személyesen vett részt több egyeztető fórumon a munkaadók és munkavállalók közötti vitában, amelyek döntő többsége a munkásoknak kedvező kompromisszummal zárult.

Munkáspolitikájában abból indult ki, hogy összebékítse a munkaadókat és a munkavállalókat, egyúttal kiszorítsa a szakszervezetből a kommunistákat, és velük az osztályharcot. Ugyanakkor meg kellett győznie a vállalkozókat is, hogy nincs a tőke ellen, csak annak humanizálását akarja: „Nem vagyunk a tőke ellen, csak azt akarjuk, hogy tűnjön el országunkból a kizsákmányolás. Egy kissé közelítjük egymáshoz a társadalmi osztályokat, hogy ne legyenek ebben az országban túlságosan szegény és túlságosan gazdag emberek.... Ha a tőke nem humanizálódik, ... a dolgozók ismét ellene fordulnak ...”⁶

A külföldi tőkét illetően kijelentette: „Szükségünk van a külföldi tőkére, és megadunk neki minden védelmet, de csak annak a tőkének, amely az országot jön gyarapítani, és nem annak, amely az uralom eszköze.”⁷

A szakszervezeti mozgalmat úgy képzelte el, „mint egy szabad szervezetet, amelynek a kormánnyal közös céljai vannak, mert a mi kormányunk nem fogadja el a kapitalizmus visszaéléseit, sem a kommunista rendszer gyakorlatát, a munkásosztály kizárólagos uralmát. A szakszervezetek teljes mértékben szabadok ... Az én feladatom a kollektív erők koordinálása. Olyan emberek vagyunk, akik egységes és jól irányított szervezeteket akarnak, mert a nem szervezett tömeg mindig a legnagyobb veszély az állam számára.”⁸ A kezdeti időszakban Perón a szakszervezeteket leválasztotta a kommunistáktól és a politikától is, a későbbiek folyamán azonban éppen ő lesz az, aki az egységesített és döntően peronista szakszervezeteket politikai nyomásgyakorló tényezőként használja fel.

⁶ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara-Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 34. oldal.

⁷ lásd: ugyanott

⁸ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara-Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 35. oldal.

Sok azonnali, kézzelfogható engedményt is tehetett a munkások szimpátiájának megnyerésére. Kihasználva azt, hogy az eddigi kormányok (kivéve Yrigoyent) szinte semmit sem törődtek a munkássággal, rendeletek, törvények egész sorát alkotta meg, amely fizetésemelést, orvosi segélyt, szociális ellátást stb. biztosított a dolgozóknak. 1943-tól 1945-ig 29 törvényt adott ki, 319 kollektív szerződést szentesített, több, mint 100 munkaügyi vitában volt döntőbíró. A különböző szakmák munkásai őt tekintették a munkásügyek elsőszámú támogatójának. Perón centralizációs tevékenysége eredményeként 1944-1945-re egy erősen központosított, Perón-párti szakszervezet jött létre Argentínában.

A szakszervezet fontos tényező volt Perón politikai céljaihoz. 1944 végén, 1945 elején már nyilvánvaló volt, hogy a szövetségesek megnyerik a háborút, így elkerülhetetlen a diktatúra - demokrácia váltás, különösen azokban az országokban, ahol a katonai kormányzás volt jellemző. Demokratikus választásokat kellett tartani, ezért Perónnak - ha elnök akart lenni - támogató pártot kellett keresnie. Az akkori pártok közül egy sem jöhetett szóba. A Konzervatív Párt az oligarchia pártja volt, amely ellen Perón fellépett. A Radikális Párt vezetőségének csak egy kis része szimpatizált vele. A Kommunista és a Szocialista Pártnak ebben az időben az volt a véleménye, hogy Perón az argentin nép első számú ellensége.

A katonai kormány tagjaként (1944-ben hadügyminiszter, 1944. július 7-től alelnök lett) Perón nyíltan nem szervezhetett pártot. Azonban a központosított, pártként működtetett szakszervezetet egy átmeneti időszakban párttá alakíthatta, amely támogatásával indulhatott az elnökválasztáson.

A karizma napja - 1945. október 17.

Miközben a munkásság körében Perón egyre népszerűbb lett, a katonai kormányzás egyre népszerűtlenebb.

1945 elejére a világpolitikai helyzet kikényszerítette Argentínától a semlegesség feladását. 1945. március 27-én hadat üzentek Németországnak és Japánnak. Helyreállították a diplomáciai kapcsolatokat a latin-amerikai országokkal, és az USA segédletével Argentína bekerült az Egyesült Nemzetek Szervezetébe.

Farrell elnök bejelentette, hogy egy éven belül demokratikus választásokat tartanak, amelyen minden párt indulhat. A pártoknak a katonai kormányzattal szemben megfogalmazott alapvető követelménye a demokráciához, az alkotmányossághoz való visszatérés volt.

Közös követelésük - a katonai rendszer azonnali megszüntetése - egy táborba sodorta az alapvető politikai erőket. A konzervatívok korábbi politikai, gazdasági hatalmuk visszaállítását remélték a katonai kormányzat bukásától. A radikálisok bízva a demokratikus választásban ismét a kormányhatalomról ábrándoztak. A szocialisták és a kommunisták a legalitástól tömegbázisuk megerősödését várták. A leglátványosabb kormányellenes demonstrációra, amely a „tüntetés az alkotmányért és a szabadságért” elnevezést kapta, 1945. szeptember 19-én került sor, kb. 200-300 ezer résztvevővel. Együtt tüntetett a konzervatív, a kommunista, a radikális, az anarchista.

Az új amerikai nagykövet, Braden is nyíltan fellépett a katonai kormányzat ellen a mielőbbi demokratikus nyitást követelve. Az USA bizalmatlan volt a katonai kormányzattal szemben annak a háborúban tanúsított óvatos magatartása miatt, másfelől aggódott a nacionalista megnyilvánulások, Perón szociális tevékenysége és fasiszta szimpátiái miatt. Perón azonban nem volt fasiszta. A fasizmusban olyan modellt látott, amely lehetővé teszi a megkésett tőkés fejlődés felgyorsítását, így bizonyos elemei adaptálhatók Argentína számára. Még ha

tudatosan is utánozta Mussolinit, ez sem jelenti azt, hogy fasiszta volt. Nem volt rasszista, nem volt híve az erőszaknak. Nem szándékozott létrehozni koncentrációs táborokat, nem volt szervezett és tömeges méretű terror, tolerálta az ellenzéket. Ez nem zárta ki azt, hogy időnként ne lépett volna fel erélyesen ellenfeleivel szemben, ne tiltott volna be hosszabb-rövidebb időre lapokat, és ne használt volna néha hatalmi arroganciából fakadó eszközöket.

Braden szemében azonban Perón egyszerre személyesítette meg a fasisztát és a kommunistát. Nyílt ellenszenve később mégis Perón hasznára vált, a peronista erőket az USA ellen mozgósíthatta, amely akadályozza Argentína fejlődését. 1945. június 30-án magához hívatta az amerikai követet és kijelentette: „Az utolsó emberig magam mögött tudom a hadsereget és 4 millió munkást, akik bennem látják egyedüli vezérüket és jótevőjüket. Ha bizonyos gazdasági érdekkörök megpróbálnak valamit tenni a kormány ellen, az utcán fogunk harcolni és vér fog folyni.”⁹ A kormány ismét visszaállította a hadiállapotot, de ez már nem nagyon zavarta az ellenzéket a szervezkedésben, amely váratlan segítséget kapott a hadseregtől is.

A hadseregen belül néhány főtiszt úgy gondolta, ha Perónt kiszorítanák a kormányból, megoszthatnák az ellenzéket, hiszen a vállalkozók egy jelentős része és az oligarchia Perónban látta a fő ellenséget. 1945. október 9-én Avalos tábornok egységei megindultak Buenos Airesbe. Perónt lemondatták tisztségéről (utóda Avalos lett), letartóztatták és egy börtön-szigetre szállították október 13-án. Az ellenzék döntő többsége azonban bizalmatlan volt a katonákkal szemben. Szerintük a választásokig a hatalmat a Legfelsőbb Bíróság kezébe kell átadni.

Perón letartóztatásának és deportálásának híre nagy felháborodást váltott ki a városi és falusi lakosság körében. Attól tartottak, hogy Perón bukásával együtt fog járni a szociális juttatások eltörlése, a bérek befagyasztása stb. Szinte az egész ország lakossága megmozdult. Küldöttségeket indítottak a szakszervezetekhez, és országos akciót sürgettek.

Október 17-én a munkások spontán tüntetést tartottak. Már a kora reggeli órákban munkások ezrei, tízezrei indultak a főváros központja felé. Az esti órákra 300-400 ezres tömeg „Perónt akarjuk”-ot skandálva követelte Perón szabadon bocsátását. A köztársasági elnök, Farrell és Avalos hadügyminiszter az elnöki palotából, a Casa Rosadából szinte tétlenül szemlélte az eseményeket.

Perón éjjel 11 órakor jelent meg Farrell elnök oldalán a Casa Rosada erkélyén. Az elnök bejelentette, hogy átalakítja kormányát, amelyben főként Perón híveit fogja szerepeltetni. Perón lemondott tábornoki rangjáról, kilépett az aktív katonai szolgálatból, vagyis ezzel gyakorlatilag azt éreztette, hogy a közelgő választásokon nem a hadsereg színeiben kíván indulni.

A később **„Hűség Napjává”** keresztelt és évente megünnepeelt október 17-e minden politikai erőt meglepett. A munkásság legkülönbözőbb rétegei képviseltették magukat a tömegben, a marginálisoktól a szakmunkásokig. Viszonylag nagy számban volt jelen a kispolgárság is. A munkásság és Perón kapcsolatát szinte minden politikai erő alábecsült. Nem vették észre, hogy Perón személye kiemelkedett az egyszerű hivatalnokok közül, és az új munkásság karizmatikus vezetőjévé lett. A tömegek nem a demokráciáért, nem az alkotmányosságért, még csak nem is közvetlenül a szociális jogokért vonultak ki ezen a napon, hanem magáért Perónért.

⁹ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, 2000, Pannonica, 43. oldal

AZ ELSŐ ELNÖKSÉG (1946-1952)

A Peronista Párt

Miután lemondott állami funkcióiról, Perón kilépett a hadseregből is, hiszen a küszöbön álló elnökválasztáson mint független politikus kívánt indulni. Az elnökválasztást Farrell elnök 1946. február 24-re tűzte ki. A választásokon két erő versengett egymással: a Demokratikus Szövetség és a peronisták.

A **Demokratikus Szövetség** (*Unión Democrática*) az ellenzéki összefogás következménye volt a katonai kormányzat és Perón ellen. A Radikális Párt, a Progrsszív Demokrata Párt, Kommunista Párt és a Szocialista Párt alkották. A konzervatívok nem csatlakoztak a szövetséghez, hanem két radikális párti jelöltre szavaztak. A szövetség programja fellépett a diktatúra eltörléséért, a szabadságjogok teljes körű visszaállításáért, az alkotmányosság helyreállításáért. Elítélte a fasizmust mint államformát. Programja hiányossága, hogy elfelejtette megszólítani a tömegeket, holott a gazdasági fellendülés időszakában magasabb életszínvonalat ígérni nemcsak demagógia lett volna. A szövetséget alkotó pártok gazdaságpolitikája, társadalomképe is alapvetően különbözött egymástól. Belső ellentétek is feszítették a koalíciót.

A választásokon induló másik erő a szintén heterogén összetételű **peronista szövetség** volt, amely a Munkáspártból (*Partido Laborista*) és a Polgári Radikális Szövetség Megújhodási Juntájából (*Junta Renovadora - JR*) állt. A Munkáspárt volt az igazán jelentős ereje a peronista szövetségnek, amelyet 1945. október 24-én alakítottak meg. Megalakulásával sikerült Perónnak a megfelelő időben az általa felépített szakszervezeti szövetséget párttá alakítani. A Munkáspárt végső soron a CGT politizáló arculata volt.

Az **Elvi Nyilatkozatban** határozták meg a párt alapszemléletét: „Argentínát az jellemzi, hogy egyfelől létezik a nép túlnyomó többsége, amelybe a munkások, az alkalmazottak, a parasztok, a kézművesek, a bérből és fizetésből élő értelmiségiek, a kiskereskedők, a kisiparosok és az agrárkistermelők tartoznak. Másfelől van egy kisebbség, amely a hazai és külföldi latifundistákból, a nagyiparosokból és nagykereskedőkből, bankárokból áll, akik imperialista gyöke-
rekkel rendelkeznek.”¹⁰ A párt fő bázisát a szakszervezetek alkotják, de maga mellé kívánja állítani a középosztály valamennyi rétegét is.

Politikai programja kimondja, hogy a párt a politikai demokrácia megvalósításáért küzd, de ennek eléréséhez a gazdasági demokrácia biztosítása a feltétel. Gazdasági programjában az alábbi célokat tűzte ki:

- a közszolgáltatások államosítása
- a stratégiai nyersanyagok állami tulajdonba vétele
- közmunka bevezetése a munkanélküliség ellen
- az egyenlőtlen népességkoncentráció megszüntetése érdekében a belső területek ipari, kereskedelmi, közlekedési fejlesztése
- a latifundiumok eltörlése, a kis mezőgazdasági termelők támogatása hathatós állami segítséggel.

¹⁰ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000. 51. oldal.

A munkásvédő és szociális törvényekben biztosított célok:

- a minimálbér országos szintű megállapítása.
- a nyugdíj és nyugdíjkorhatár országos méretű szabályozása
- a szakszervezeti jogok bővítése és garantálása
- az iparban elért jogok biztosítása az agrárdolgozók számára is
- a dolgozók jogait az alkotmányban erősítsék meg

A párt tagjai lehetnek a dolgozók szakszervezetei, szakmai testületek, politikai központok és egyéni tagok. A Munkáspárt elnökjelöltje természetesen Perón volt, alelnökjelöltje a JR-beli **Quijano** lett.

A választási kampány során a peronisták segítséget kaptak az egyháztól is, amely a kommunisták, így közvetve a Demokratikus Szövetség ellen agitált. A peronistákat támogatva a hadsereg egy része is.

Perón választási propagandája fő vonalakban találkozott a Munkáspárt programjával. A fő hangsúlyt a gazdasági és politikai függetlenségre helyezte. Kilátásba helyezte a külföldi cégek tulajdonának az állam által történő megvételét, a nemzeti ipar fejlesztését egy szuverén és független Argentína érdekében. Egyfajta „Argentína az argentinoké” doktrínát hirdetett meg.

A kampány során nagyon szerencsétlen időben jelentette meg az USA kormánya az ún. Kék könyvet, amely az argentin kormány - amelynek októberig Perón is tagja volt - fasiszta-barátságát firtatta. Egyik szerzője Braden volt, így nyilvánvalóvá vált, hogy az időzítés célja az ellenzék erkölcsi támogatása volt. A könyv azonban ellenkező hatást ért el. Perón a külföldi tőke beavatkozásaként értelmezte a könyvet a választók előtt. Ezzel is a politikai szuverenitás és gazdasági függetlenség szükségszerűségét sikerült elismertetnie a választók rétegeivel.

A választásokon a Perón - Quijano páros győzött. 56%-ot kaptak a Peronista Szövetség, 44%-ot a Demokratikus Szövetség jelöltjei. Juan Domingo Perón törvényes és demokratikus választás által legitimálva az Argentin Köztársaság elnöke lett.

A peronizmus tömegbázisát képviselő párt gondolatát Perón 1946 márciusában vetette fel, egy hónappal megválasztása után. Terve az volt, hogy a munkásság jelentős hányadát tömörítő Munkáspártot és a kollaboráns radikálisokat egyesíti, és ez lesz az új párt bázisa. 1946. június 17-én jelentették be a Forradalom Egyetlen Pártja megalakulását, amely 1947. július 24-én **Peronista Párt** néven működött tovább.

„Meg akarjuk szervezni politikai erőinket; egy igazi, intelligens, idealista, mélységesen humanista pártot akarunk szervezni”¹¹ - mondta Perón a párt első kongresszusán, 1947. december 1-én. Ezen a kongresszuson fogadták el a párt **Szervezeti Szabályzatát**, amely így határozza meg a párt célját: „A Peronista Párt néven végleges szervezeti formáját nyeri el a Nemzeti Forradalmi Mozgalom, amelyet Perón ezredes doktrínája ösztönöz, és amely a Haza, a köztársasági kormány és a társadalmi igazságosság szolgálatában áll.”¹² „A peronista mozgalom nem egy politikai párt ..., alapkoncepciója szerint egy nemzeti mozgalom. Ezért nem képvisel szektás vagy külön érdekeket, egyedül a nemzeti érdekeket képviseli.”¹³

¹¹ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000. 55. oldal.

¹² lásd ugyanott.

¹³ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000. 55.

A Szervezeti Szabályzat értelmében a mozgalom vezetője a legfelső tekintély a pártban, aki a párt összes szerve felett érvényes ellenőrzési jogkörrel rendelkezik. Beleszól a peronista képviselők jelölésébe, munkájába, visszahívásába, döntési joga van minden vitás kérdésben. A mindenható latin-amerikai diktátorokkal (*caudillo*) való hasonlóság elkerülése végett előszeretettel hívatta magát vezetőnek, vezérnek (*conductor*). „....Amikor meghal a caudillo, meghal az ügy is. A conductor tettei azonban az általa létrehozott szervezetben élnek tovább... A *caudillismo* szakma, a *conducción* művészet...Vezetni (*conducir*) művészet, művésznak pedig születni kell.”¹⁴ A conductor legfőbb tulajdonsága a karizma. Enélkül nem lehet valaki jó vezető, hiszen személyes vonzerejével kell megnyerni a vezetetteket, elfogadtatni saját doktrínáját.

Az 1949-ben született új alkotmány intézményesítette az elnök újráválaszthatóságát.

A Szervezeti Szabályzat országos szinten a mozgalom vezetőjén kívül négy testületet nevez meg az államhatalmi szervezet részeként.

1. Peronista Párt Általános Kongresszusa:

A törvényhozó hatalom, mely 376 küldöttből állt. Mindegyiket két éves időszakra választották. Perónnak jogában állt bármikor, bármely tagját megfosztani a mandátumától. A Kongresszus jogkörébe tartozott a peronista kandidátusok kijelölése, a párt általános álláspontjának kidolgozása.

2. Információs Iroda:

A pártpropaganda irányítója volt.

3. Legfelső Végrehajtó Tanács:

A végrehajtó hatalom, az egyik legfontosabb testület. 24 tagját a provinciák illetve a nemzeti területek és Buenos Aires egy-egy kerülete delegálta. Fő feladata a kongresszusi feladatok végrehajtása volt, de a gyakorlatban ez a szervezet Perón tanácsadó testületeként működött a fontosabb bel- és külpolitikai ügyekben. A tanácsnak jogában állt összehívni a kongresszust, felülvizsgálni az alacsonyabb pártszerveket. E szerven keresztül Perón ellenőrizni tudta az egész pártapparátust. Ezekben az években elnöke **Teisaiera** admirális volt.

4. Fegyelmi Bizottság:

Öt tagú szerv, fő feladata a párthatározatok betartása, és a fegyelmezési feladatok ellátása volt.

Középszinten a városi, megyei, területi kongresszusok, illetve tanácsok látták el a helyi feladatokat. A helyi szintű szervek között megkülönböztették az ún. szakmai alapegységeket, amelyben a tagoknak ugyanahhoz a foglalkozáshoz kellett tartozniuk.

A párt tagjai lehettek a 18. év feletti argentin állampolgárok (*afiliados*), és a 14-18 év közötti csatlakozók (*adherentes*). A párt taglétszáma 1949-ben 250-300 ezer volt. Párhuzamos szervezatként működött az Eva Duarte Perón által vezetett **Peronista Női Párt**, amely szervezeti és ideológiai szempontból a Peronista Párt hasonmása volt.

A Peronista Párt tömegbázisát nagyrészt a politikailag tapasztalatlan városi munkásság adta, és azok a munkástömegek, amelyek kiábrándultak a szakszervezetekből. Szükség volt a szervezett munkásság erejére az oligarchia-ellenes harcban. Perón végérvényesen kiiktatta a

oldal.

¹⁴ lásd ugyanott 56. oldal

politikai életből az oligarchiát, vele szemben a kispolgárságot és a munkásokat használta fel az államapparátusban. Támogatta őt az ipari érdekeltségű vállalkozók egy része is. Ők különösen az oligarchiaellenességben és az iparfejlesztési programban voltak érdekeltek. Kezdetben a vállalkozók nem értettek egyet Perón munkástörvényeivel, de hamar belátták, hogy a munkástörvények végső soron az adott társadalmi rendszert erősítik, mert a munkásságot eszközzé tették Perón kezében a társadalom védelmére. Különösen a világháború éveiben volt erős Perón és a nemzeti érdekeltségű vállalkozók egy részének a kapcsolata, amikor a kedvező lehetőségek megnövekedett profithoz juttatták a vállalkozókat.

A párt gazdasági programja, a független gazdaság megteremtése is elsősorban az ő érdekeiket szolgálta. A legfontosabb gazdasági célkitűzések az iparfejlesztési program, a külföldi adósságok felszámolása, a legfontosabb külföldi tulajdonban lévő vállalatok államosítása, az infláció elleni küzdelmek voltak. A támogatóbázishoz tartoztak a fentiekén kívül a különböző nacionalista csoportok, a nagy létszámú hivatalnoki kar és a hadsereg egy része is. A hivatalok és a hadsereg megnőtt, az 1942-es 17.000-rel szemben 1947-ben a hadsereg létszáma 200.000 volt, 1948-ban már a költségvetés 45%-át fordították a hadseregre. A peronizmust e tekintetben nevezhetjük egyfajta sajátos militarista reformizmusnak. Támogatói közé tartozott az egyház is, mellyel a kezdeti időszakban Perón igen jó viszonyt épített ki. A peronista Argentínában az egyháznak az oktatásban monopolszerepe volt. Perón 1947. november 5-i beszédében még azt is kijelentette, hogy az Argentin Köztársaság elnökének katolikusnak kell lennie.

A Peronista Párt nem volt mentes a belső harcoktól. Az egyesítés után a párton belüli harc két fronton játszódott le. Az egyikben a peronizmus két támasza a hadsereg és a szervezett dolgozók között, a másikon pedig Perón és felesége küzdelme a minél megbízhatóbb személyek vezető pozícióba ültetéséért. A CGT vezetőségéből eltávolítottak helyére Eva Perón emberei kerültek. A CGT ily módon immár feltétel nélküli, engedelmes eszköze lett a peróni politikának.

A Perónt támogató munkásság régi vezetőségét 1946 és 1951 között szinte teljesen lecserélték, és olyan személyekkel helyettesítették, akik a hatalmat Peróntól kapták. 1951-re a munkásmozgalom nagy része az elnök eszközévé vált.

Azonban már ezekben az években is megmutakoztak a felszín alatt azok a rivalizálások és ellenségeskedések, amelyek megosztották a pártot, és amelyek Perón rendszerének alapvető gyengeségét okozták.

A gazdaságpolitika

Argentína gazdasági fejlődését az 1929-33-as gazdasági világválságig az export biztosította. A világválság hatására megkezdődött importhelyettesítő gazdaságpolitika Perón alatt teljesedett ki, és az 1950-es évek elejéig tartott. Argentína viszonylagos fejlettségi szintje és Anglia meggyengülése már az első világháború után is lehetővé tette volna, hogy az agrárexport helyett fokozatosan az agrártermékek feldolgozásából kiinduló exportorientált iparosodás legyen a növekedés hordozója. Azonban ekkor még a politikai hatalmat kezében tartó liberális földbirtokos osztály nem ismerte fel az iparosodás jelentőségét, a fejlődés fontosságát.

Perón már a GOU-ban is az argentin gazdaság fő motorjának az ipart tekintette. Az ipar fontosságát a katonatisztek körében még csak fokozta az a hit, hogy a harmadik világháború csupán évek kérdése, és az argentin hadseregnek esetleg rá kell kényszerülnie, hogy saját magát lássa el fegyverrel. A nagyarányú nehézipari fejlesztési program ezzel is magyarázható. A Perón által meghirdetett ötéves terv (1947) fő célkitűzése az ipar, és azon belül is a nehézipar fejlesztése volt. A nehézipar az egyik legtokeerősebb ágazat. A negyvenes évek végén a beruházások 50-60 %-át fordították át az iparba.

Az iparfejlesztési stratégia nagyfokú nacionalista kampány közepette ment végbe. Államosították a vasutakat, a hírközlést megvásárolták Angliától, így azok az argentin állam kezébe kerültek. A tőkés fejlődés és a nemzeti függetlenség összekapcsolásának központi gondolatát az 1947-ben Tucumában kiadott **Gazdasági Függetlenségi Nyilatkozat** fogalmazta meg: „Mi, az Argentin Köztársaság népének s kormányának képviselői segítségül hívva a gondviselést, az általunk képviselt nép nevében és meghatalmazásából kijelentjük, hogy szétörjük azokat a bilincseket, amelyek a rabságban tartó külföldi kapitalizmushoz láncolnak bennünket, és visszaszerezzük jogainkat hazai erőforrásaink felett.”¹⁵

A populista rendszerek mindenütt etatista rendszerek. Az államhatalom birtokában könnyebben tudták végrehajtani gazdasági és társadalmi koncepcióikat. Perón is az erős állam híve volt, a gazdaságba nyíltan beavatkozó, társadalmi szinten a döntőbíró szerepét eljátszó állam híve. „... előnybe részesítünk a munka és a tőke mellett egy harmadik tényezőt, amelynek szolgálnia kell a munka, és az azt irányító, finanszírozó tőke együttműködését. Ez a harmadik tényező, amelyet előnyben részesítünk: az Állam.”¹⁶ Az államnak azonban úgy kell irányítania a társadalmi és gazdasági életet, hogy ne avatkozzon bele az ipar, a kereskedelem, a fogyasztás területein működő magánakciókba. Így a munkaadók oldaláról nem érhette vád amiatt, hogy az állami beavatkozással a kormány megsérti a gazdasági szabadságot.

Perón a gazdasági problémák egyik megoldásának a nemzeti méretű gazdasági tervezést tekintette. Így született meg az ambiciózus **ötéves terv** 1947-ben, amelynek fő célja a gazdasági függetlenség elérése és az importhelyettesítő ipari fejlődés felgyorsítása volt. Mindezeket egy erőteljes újraelosztási folyamat kísérte. Az ötéves terv bevezetése által adta magát az összehasonlítás a szocialista országok ötéves terveivel. Perón tiltakozott az összevetés ellen, szerinte a legnagyobb különbség abban rejlett, hogy az övé nem vezet irányított gazdasághoz. „A nemzetgazdaságnak azon kell alapulnia, hogy az Állam ellenőrizze alapjait, meghagyva a magánkezdeményezésnek a termelés fejlesztését, a termékek előállítását akár együttműködve, vegyes formában az Állammal, akár ha azt maguk önállóan végzik...”¹⁷

„Az ország jövője az iparosításban van..., különben gyarmati ország maradunk.”¹⁸ Az ötéves tervben meghatározták, hogy mit kell iparosítás alatt érteni, és melyek az ezzel kapcsolatos követelmények:

Az iparosítás a következőket jelenti:

1. gazdasági függetlenség
2. politikai függetlenség
3. gazdasági függetlenség
4. a munka intenzitásának növekedése
5. szakmai fejlődés
6. igazságosabb elosztás.

¹⁵ Anderle Ádám: Nemzettudat és kontinentalizmus Latin-Amerikában a XIX. és XX. században, Kossuth, 1989. 256. oldal

¹⁶ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000. 66. oldal.

¹⁷ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 68. oldal

¹⁸ Anderle Ádám: Nemzettudat és kontinentalizmus Latin-Amerikában a XIX. és XX. században, Kossuth, 1989, 256. oldal

Ennek érdekében:

1. védeni kell a hazai ipart
2. segíteni kell az új vállalatok alapítását
3. emelni kell az iparnak szánt juttatásokat
4. javítani kell a gazdasági mutatókat
5. emelni kell a nemzeti jövedelmet
6. el kell érni, hogy mindenki életszínvonala emelkedjen.

Az erőltetett iparfejlesztés megnyerte, és Perón oldalára állította az ipari vállalkozók jelentős részét. A munkásságnak biztosította a foglalkoztatottságot. A megerősödő állami apparátus a középrétegek számára nyújtott felemelkedési lehetőségeket. Mindezt azonban finanszírozni kellett.

A háború végén Argentína gazdag ország volt, devizatartalékai meghaladták az 1,2 milliárd dollárt. Azonban ez nem tűnt elégnek, ezért a peronista gazdaságpolitikusok belső forrás után néztek, amelyet a mezőgazdaságban találtak meg. Az oligarchia elleni harc során Perón az agrárágazatból vonta el a tőkét az iparfejlesztés, általában a beruházás és a szociális háló biztosítására.

A kérdéses időszakban az argentin agrárstruktúra (százalékban):

	kisbirtok	családi birtok	középbirtok	latifundium
az összes földterületet tekintve:	3	46	15	36
a megtermelt értéket tekintve:	12	47	26	15
a foglalkoztatott munkaerő alapján:	30	49	15	6

A peróni gazdaságpolitika hiányossága az, hogy nem vázolt fel és nem is ígért földreformot abban az értelemben, hogy például az állam elveszi a latifundiumokat, és felosztja az agrártermelők között. Hangoztatta ugyan, hogy „azé legyen a föld, aki megműveli”, de ezt úgy gondolta, hogy a bérlőket az állam segítse hozzá ahhoz, hogy megvásárolhassák bérleményüket. Az egész agrárreformot egy hosszabb folyamatként képzelte el: „A kormánynak ki kell fizetnie a földátadás költségeit... Arra törekszünk, hogy 10-12 éven belül ne legyen agrártermelő, aki nem tulajdonosa annak a földnek, amelyet megművel.”¹⁹ (Márpedig 1937-ben a bérlők aránya a mezőgazdaságban 44,3% volt).

Tehát a peronisták fizikailag nem nyúltak a nagybirtokhoz. Földosztás annyiban történt csak, hogy 1946 és 1949 között 305.230 hektár szűzföldet osztottak fel a Nemzeti Bank anyagi támogatásával.

Perón igyekezete inkább arra irányult, hogy könnyítsen a *peónok* (parasztok) és a bérlők terhein. Három törvény született ezen a téren. A **peón státuszáról szóló törvény** megállapította a földbirtokosok által kötelezően fizetendő minimálbért, előírta a heti egy kötelező pihenőnapot, szabályozta a fizetett szabadság mennyiségét. Az **alkalmi munkásokról szóló törvény** felsorolta a munkafeltételeket, amelyeket biztosítani kellett a munkaadónak, rendelkezett a munkanap hosszáról, a fizetés módozatairól. A **bérlők jogviszonyát szabályozó törvény** legalább nyolc évre biztosította a bérelt föld használatát és a bérlő által végzett tőkebefektetést, amellyel a föld minőségét javította. A tulajdonosnak térítést kellett fizetnie, ha a bérlőnek a bérleti idő lejártá előtt felmondott.

¹⁹ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 69. oldal

Perón azért sem hajtott végre földosztást, mert attól tartott, hogy ha a fejlődő gazdaságokat felosztják, csökkenni fog a termelés, és évekbe telhet, amíg az új gazdák képesek a korábbi szinten termelni. Tehát a nagybirtok megmaradt, de közgazdasági módszerekkel megsarcolta a mezőgazdaságot. Ennek az eszköze az állami külkereskedelem letéteményese, az **Argentin Kereskedelemfejlesztő Intézet (IAPI)** volt.

Az IAPI-t 1946-ban hozták létre azzal a céllal, hogy alacsony áron vásárolja fel az argentin termelőktől a megtermelt árukat (főleg húst és gabonát), és azt a világpiacon értékesítse. Az IAPI általában 30-50%-kal olcsóbban vásárolta fel az argentin termékeket. Extraprofita is szert tett, mert képes volt tárolni az áru egy részét, kivárva a magasabb világpiaci árat. Az állami felvásárlási ár és az eladási ár közötti jelentős különbségek abból adódtak, hogy az állam átvállalta a kockázatot a világpiacon, és biztos fizető belföldön.

1950-es elnöki üzenetében Perón az IAPI érdeméért említette, hogy szervezi és szabályozza az argentin mezőgazdaságot, meghatározza az árakat, azokat biztossá teszi, így egyfajta előrelátást tesz lehetővé a termelők számára, akik ennek következtében tervezni tudnak. Az IAPI végső soron egy eszköz volt a kormány számára, amely segített a mezőgazdaságban megtermelt tőke jelentős részét átvezetni iparfejlesztési, urbanisztikai és szociális célokra.

A gazdaságpolitikai elképzelések hibái hamar kifejezésre jutottak. A reálbérek csökkenése már 1949-50-ben sztrájkmozgalmat robbantott ki, amelyet Perón csak a munkások katonai behívásával tudott semlegesíteni. Ez már előre mutatta a rendszer gazdasági önellátásra és iparosításra vonatkozó programjának gyenge pontjait. Az ötéves terv az ország gazdasági függetlenségének alapjait volt hivatva lerakni. A világpiacon azonban gyorsan estek az argentin nyersanyag árai, a hadsereg, az államszervezet és a szociáldemagógia sokba került. Az első évek fellendülését kiábrándító gazdasági depresszió követte. A bankbetétek államosítása és a külkereskedelem állami kézbe vétele (IAPI) csak néhány évig tudta növelni a bevételeket, a gazdasági szerkezet egészében a régi maradt. Az a könnyűipar, amelyet a mezőgazdaság hasznából sikerült létrehozni nyersanyagai révén függésbe került a külföldi piacoktól.

A kommunista párt ugyan már 1946-ban határozatban elfogadta az ötéves tervet, azonban célkitűzései megvalósításához három feltételt sürgetett: demokratikus földreform, a nemzeti javak visszaszerzése a külföldi monopóliumoktól és a vagyonos osztályok progresszív megadóztatása a terv finanszírozása szempontjából. Ezek közül a peróni gazdaságpolitika egyiket sem tudta (akarta) megvalósítani. Az agrárreform kimerült kb. félmillió hektár szűzföld eladásából, egy 1953-as törvény pedig újra szabad tőkeberuházást biztosított az idegen trösztöknek.

Mind külső, mind belső okok miatt a peronista rendszer nem lehetett nyíltan diktatórikus. Demokratikus keretek között, vagy legalábbis a látszat megőrzésével kellett működnie. Az ellenzéki pártok, még a kommunista párt is, legalisan működtek. A törvényhozó testületben a peronisták döntő többségben voltak, így módon a más pártok elleni intézkedéseknek „törvényes” kereteket tudtak biztosítani. Az ellenzék ellen három fegyverük volt.

Főként az ellenzék parlamenti képviselői ellen vetették be az ún. **„tiszteletlenségi” törvényt**, amelynek értelmében bárki aki megsérti szóval vagy tettel Perónt, Eva Perónt vagy a hatalom más képviselőit, eltávolítható posztjáról, sőt bebörtönözhető. Felhasználták ezt a lehetőséget az ellenzéki újságok (*La Nación*, *La Vanguardia*) felfüggesztésére, betiltására is. Az 1949 szeptemberében kiadott új, a **politikai pártok regisztrálásáról intézkedő törvény** értelmében bármely új pártnak három évig kellett várnia, amíg a Szövetségi Bíróság elfogadta vagy

elutasította a pártalakítási kérelmet. Ugyanakkor a már létező pártok is bármikor feloszthatók voltak. Ezek az intézkedések az adott párthatalmi viszonyok rögzítését célozták. (a Peronista Párt az ország legnagyobb és egyben kormányzó pártja). 1952-ig megtiltotta minden állampolgárnak, hogy kilépjen egyik pártból és átjelentkezzen a másikba. A közelgő elnökválasztások szempontjából a legjelentősebb a törvény azon pontja, amely megtiltotta a pártok közötti koalíciót. Azaz a választásokon a legnagyobb párt abszolút esélyes, mivel minden pártnak külön jelöltet kell indítania. A harmadik hathatós fegyver a peronisták kezében az **elnöknek** (azaz a Peronista Párt vezetőjének) **az alkotmány által biztosított kivételes jogai**. Az elnök átvett a kongresszustól egy sor döntési jogot, és a katonaság szerepe is megnövekedett. Ezenkívül az alkotmány korlátlan lehetőségeket ad az elnöknek az ostromállapot bevezetésére.

Ha ezek a jogi keretek elégtelennek bizonyultak, a gyakorlatban a kényszer különböző eszközeivel töltötték meg őket, a leváltástól a rendőri felügyeleten át a bebörtönzésig, a kínzásokig. Az államigazgatás összes magasabb tisztséget viselőjének kötelező volt belépni a Peronista Pártba.

Társadalompolitikájának fő támaszai a Peronista Párttal szoros kapcsolatban álló szakszervezetek voltak. Sikert a munkásszervezetek több mint 90%-át befolyása alá vonni. Az Általános Munkásszövetség közvetlenül a Munkaügyi Minisztérium élén álló Eva asszony ellenőrzése alatt állt. A peronisták tehát legjobban a szakszervezeti mozgalmat tartották szemmel. Minden eszközzel igyekeztek meggátolni más pártok befolyásának erősödését. A peronista rendszer fő célja a munkásmozgalom depolitizálása volt: „A politika és a külföldi ideológiák, bárhonnan is származzanak, a munkásosztály egésze számára a legveszélyesebb vírust jelentik.”²⁰ Hogy a munkás ne gondolkozzék, el kell foglalni, és otthon kell tartani. „A házból a munkába, a munkából a házba.”²¹ - ez volt a peronista munkásvezérek jelszava.

A harmadik pozíció a szakszervezeti munkában is érvényesült. Elméletben a CGT egyenlő távolságot tartott a Szakszervezeti Világszövetségtől és az amerikai szakszervezetektől is. Azonban, miként a harmadik pozíció egyéb terén is, itt is a „két rossz” közül inkább a kapitalizmust választotta.

Perón külpolitikája

Harmadik utas állásponton Perón elítélte mind a kapitalizmust, mind a kommunizmust, külpolitikájában pedig igyekezett a semlegesség illúzióját kelteni. Első elnöksége idején, amikor még tellett a tartalékból, jobban megengedhette magának a jenki-ellenes kijelentéseket, de azért a két világrendszer harcában már ekkor is világosan meghatározta Argentína helyét: „Ebben a két áramlatra, a keletire és nyugatira osztott világban mi nyíltan és határozottan a nyugati mellé állunk. Nincs meg a jogunk, hogy válasszunk.”²² Ennek ellenére a peronista külpolitikának nem kevés pozitív vonása volt.

Argentína egyike volt azon kevés latin-amerikai országnak, amelyek a diplomáciai kapcsolatokon túlmenően - amelyet 1946-ban állítottak vissza - széles területen érintkezett a Szovjetunióval. 1952-ben sok más latin-amerikai országgal együtt Argentína is képviseltette magát a moszkvai nemzetközi gazdasági tanácskozáson. A következő évben Perón kormánya

²⁰ Wittman Tibor: Latin-Amerika története, II. kiadás, Gondolat, 1978, 420. oldal

²¹ lásd: ugyanott, 421. oldal

²² lásd: ugyanott

kereskedelmi és pénzügyi egyezményt írt alá a Szovjetunióval, elsőt a szovjet-latin-amerikai kapcsolatok történetében. Iparcikkék és ipara számára szükséges nyersanyagok fejében Argentína a szokásos exportáruit adhatta el a Szovjetuniónak. Már 1954-ben 71.095.000 dollárra nőtt a két ország közti forgalom. 1955 május - júliusban Buenos Airesben szovjet ipari kiállítás volt, szintén az első egész Latin-Amerikában.

Igaz, hogy az argentin kormány aláírta az 1947-es **petropolisi egyezményt**, de más országokkal együtt hangoztatta Latin-Amerika gazdasági függetlenségének helyreállítását. Perón a belső ellenzék hatására nem küldött katonákat a koreai háborúba az Egyesült Államok segítésére. [Ebben az egyezményben van egy kétértelmű pont a szuverenitás megsértésének nem fegyveres eseteiről, amelyek lehetővé teszik a közös tanácskozás összehívását és a közös védelem érdekében megfelelő intézkedések meghozatalát az egyezményt aláíró államok körében.]

Perón külpolitikájának egyik fő törekvése volt Argentína vezető szerepének biztosítása Dél-Amerikában, ezért a szomszédos országokkal szövetségi rendszer megteremtését tűzte ki első feladatául. 1953-ban írták alá a chilei-argentin egyezményt Santiagóban, amely többek között a kereskedelmi forgalom fokozását, a vám és valutaakadályok elhárítását, a két ország közötti közlekedési vonalak fejlesztését írja elő. Még ugyanebben az évben Paraguay és Ecuador, majd 1954-ben Bolívia csatlakozott az egyezményhez. Perón regionális egyezményei az amerikai tőke kizárásával próbálták fejleszteni a résztvevő országok gazdaságát.

Nagy, erős és gazdag Argentínát ígért minden argentinnek, így érthető szívós küzdelme az Amerikai Államok Szervezetének létrehozása ellen, amelyet az Egyesült Államok eszközének tartott. Egy déli tömb kialakítását sürgette, amelyben Dél-Amerika hasonló felfogású politikai erőivel kívánt összefogni, miközben ezt argentin vezetés alatt képzelte el. „Az Egyesült Államok vezette imperialista pánamerikanizmussal szemben demokratikus pánamerikanizmus kellene.”²³ - vélte. „Megszilárdításának az lenne a legjobb módja, ha megszüntetnék Latin-Amerikában a kapitalista imperializmus, a külföldi trösztök általi kizsákmányolást.”²⁴

A juszocializmus - a peronizmus társadalomfilozófiája

A Peronista Párt vezetőinek figyelembe kellett venniük a párt heterogén összetételét, az adott kül- és belpolitikai helyzetet, amikor kidolgozták a peronista ideológiát. A peronizmusnak a polgárság érdekeit éppúgy képviselnie kellett, mint a munkásság legfontosabb követeléseit. Eleget kellett tennie a hadsereg nacionalista törekvéseinek és az egyház kívánságának is.

A doktrína egy **Új Argentína** megteremtését tűzte ki célul. „Az Új Argentína nem lehet kapitalista állam, mert a kapitalizmus hideg nemzetközi erő. ... A pénz fattyúja. A gazdaság kisajátítója, ...egyenlő a tulajdonnal való visszaéléssel.”²⁵ - jelentette ki Perón. Ugyanakkor azt is hangoztatta, hogy az Új Argentínában nem lesz korlátozva a szabad magánkezdeményezés és a magántőke szabad mozgása.

²³ Anderle Ádám: Nemzettudat és kontinentalizmus Latin-Amerikában a XIX és XX. században Kossuth, 1989, 258. oldal

²⁴ Anderle Ádám: Nemzettudat és kontinentalizmus Latin-Amerikában a XIX és XX. században Kossuth, 1989, 258. oldal

²⁵ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 60. oldal

A kommunizmust ugyanolyan élesen ítéli el és tagadja, mint a kapitalizmust. „A kommunizmus elnyomja, rabszolgaként kezeli az egyént, mivel az egyének a mindenható állam egyszerű szolgálói, ... a mindenható állam az állampolgárok felett mint abszolút uralom jelenik meg.”²⁶

Miután megvizsgálta a két létező formát, a kapitalizmus és kommunizmus harcában egyik oldalra sem kívánt állni. A peronisták új megoldást ajánlottak: a **társadalmi harmónia államát**. „... a tőke és a munka között ki kell alakulnia egy abszolút harmóniának, amelyben ezek egymással együttműködnek az igazi nemzeti gazdagság előállításában.”²⁷ Ez a harmónia megköveteli az osztályok közötti harc megszüntetését, és azt helyettesíti a dolgozók és munkaadók közötti igazságos szerződéssel. A társadalmilag igazságos és humanus rendszernek három tényezőn kell alapulnia: a társadalmi kultúra evolúcióján, a munka méltóságán és a tőke humanizációján.

A **társadalmi kultúra** fejlődése szorosan kapcsolódik a katolikus egyház oktatásban betöltött szerepéhez. Az egyház feladata, hogy az iskolában kiküszöbölje az osztályharcot, hogy elérhető legyen az az Argentína, amelyben csak egy osztály van. A kezdeti periódusban az egyház és a peronista állam harmonikus kapcsolatban volt.

A társadalmi harmónia második fontos eleme a **munka méltósága**. Ennek megteremtése érdekében a peronista vezetőség számos, a dolgozók jogkörét bővítő tényleges lépést tett. Az általuk hozott intézkedések később - bekerülve az 1949-es peronista alkotmányba - törvényerőre emelkedtek. Sok közülük igen haladó volt, és a munkásság legfontosabb követeléseinek nagy részét tartalmazta. A **Dolgozók Jogainak Deklarációja** 10 pontban foglalja össze a dolgozók jogait, és ez az alkotmányba is bekerült:

1. A munkához való jog.
2. A tisztességes bérhez való jog.
3. A szakképzettséghez való jog
4. A tisztességes munkakörülményekhez való jog.
5. Az egészségmegőrzéshez való jog.
6. A mindennapi szükségletek kielégítéséhez való jog.
7. A társadalombiztosításhoz való jog.
8. A családvédelemhez való jog.
9. A gazdasági jobbléthez való jog.
10. A szakmai érdekek védelméhez való jog.

Perón rendszere az argentin munkások jelentős tömegei számára az életkörülményeik javulását hozta. Ezért a baloldali pártok is támogatásukról biztosították Perónt mindazzal kapcsolatban, ami pozitív a kormány intézkedései közül.

A doktrína harmadik összetevője a **tőke harmonizációja**. Perón nem a tőkét, a magántulajdont akarta megszüntetni, hanem az azzal való visszaélést. A kapitalizmus nem más, mint a tőkével való visszaélés, tehát a visszaélés megszüntetése a kapitalizmus megszüntetését vonja maga után.

A peronista harmonikus állam, amely a szociális igazságosságon (*justicialismo*) alapul, se nem kapitalista, se nem kommunista társadalom, hanem a kettő között egy harmadik pozíció, egy teljesen egyedülálló harmadik lehetőség Argentína szolgálatában.

²⁶ lásd: ugyanott, 61. oldal

²⁷ lásd: ugyanott

A juszticializmus feladata választ adni arra, hogy az egyén illetve a társadalom hogyan érheti el boldogulását, amely egyenlő a társadalmi igazságossággal. Perón az erről szóló elméletét először a Mendozában rendezett filozófiai kongresszuson fejtette ki. Filozófiája szerint négy egymással állandó konfliktusban álló erő hat. Ezek: az idealizmus, a materializmus, az individualizmus és a kollektívizmus. Mindegyiknek megvan a maga szerepe a társadalomban, de a négy erő állandó konfliktusban van.

Az emberiség történetének különböző szakaszaiban a következő variációk jönnek létre: az **idealista individualizmus** a középkor korszakának felel meg. A **materialista individualizmus** a kapitalista időszakot jelzi, a francia polgári forradalomtól kezdve. A kapitalizmus talaján fakadt a kollektívizmus, amely során a tőke visszaélésével szemben az egyének összefogva vették fel a harcot. A kapitalista rendszer visszaélt a magántulajdonnal, ezért felelős a kommunizmusért, mivel okot adott annak létesítésére. A **materialista kollektívizmus** tehát a kommunizmus, amely a kapitalizmushoz hasonlóan szintén az anyagi javak előállítására helyezi a hangsúlyt. Azzal ellentétben azonban az egyén érdekeit semmibe veszi, mindent alárendel az államnak, amely az állampolgárok feletti abszolút uralomként jelenik meg. Az **idealista kollektívizmus** társadalmát a XX. századi olasz fasiszta, német náci, spanyol, portugál korporációs államok jelenítik meg. Itt az állam (vagy egy uralkodó faj is) misztikus jelleggel rendelkezik.

Az emberi korokon végigvezetve tehát a peronista doktrína rámutat, hogy mind a kapitalizmus, mind a kommunizmus elnyomó társadalmak, kiutat nem mutatnak. Adja magát a következő lépés: **harmadik pozíció**, amely az emberiség problémájának argentin megoldási módja, vagyis ez a justicialismo.

Perón társadalomfilozófiájában fontos szerepe volt a keresztény ideológiának. Külön ki is emeli a mozgalom eme vonását: „A justicializmus új életfilozófia, amely egyszerű, gyakorlati, népi, mélységesen keresztény és emberi.”²⁸ Perón az erősödő kereszténydemokrata mozgalommal is szövetségre lépett. A Perón utáni időszakban az argentin kereszténydemokraták teljesen a peronisták árnyékába szegődtek, mozgalmuk nem vált olyan átütővé, mint sok helyen Latin-Amerikában. Kivételesnek számítanak Perón utolsó éveit, amikor megromlott a kapcsolata az egyházzal.

Az eddigiek alkotják a peronista társadalomfilozófia elméletét. A gyakorlat mindezek megvalósítása gazdasági, politikai és egyéb síkon egyaránt.

A kezdeti periódusban a juszticializmus legfontosabb szerepe az volt, hogy bebizonyítsa: a peronizmus nem egyenlő sem a náciizmussal, sem a fasiszmussal. A második világháborúban a fasisztákkal rokonszenvező, 1945 márciusáig semleges Argentína nemzetközi presztízse megkövetelte egy, a náciizmustól elütő ideológia megteremtését. A hidegháborús időszakban élesen támadta a kapitalizmust, a fasiszmust és a kommunizmust pedig ugyanazon érem két oldalának titulálta. Ezáltal a „se kapitalizmus, se kommunizmus” álláspontja lehetőséget adott Perónnak a Szovjetunió és az USA közötti lavírozó politikára, ami megnyilvánult például USA-ellenes fellépésekben, a Szovjetunióval tartott diplomáciai kapcsolatokban, a független gazdaság megteremtésének gondolatában, államosításokban vagy a gyorsított iparfejlesztésben.

²⁸ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 78. oldal

Az 1940-es, 1950-es évek Latin-Amerikájában működő más populista pártok illetve rendszerek szintén a „harmadik út” politikáját folytatták, Argentína esetében azonban egy kidolgozott doktrínáról volt szó, amely feltételezett egy, a jövőben követendő fejlődési irányt, és nemcsak néhány ad-hoc intézkedést takart. A peronizmus állampolitikai rangra emelkedett, és az ötvenes években már korántsem csak Argentínának szánták, hanem felkínálták a világ politikai, gazdasági és társadalmi problémáinak megoldására.

A populista típusú mozgalmak a külpolitikájukban rugalmasabbak, mint a hagyományos szervezetek. Ez a populista társadalmi erők heterogén összetételéből fakad. Bizonyos külpolitikai lépéseket mindig meg lehet magyarázni egy hangadó réteg nyomásával.

A belső politikai életben a doktrína jó eszköznek bizonyult a Peronista Párt politikai céljának elérésében. Az elméletnek a gyakorlatba történő átültetése pedig tulajdonképpen egyet jelentett a kapitalista viszonyok konzerválásával. A sokat szidalmazott „dehumanizált tőkét” a nemzetközi tőke képviselte a peronisták szemében, míg a hazai tőke egyenlő a jóléttel. [Ugyanakkor Perón a védelméről biztosította az országot gazdagító külföldi tőkét.]

A negyvenes évek végén Perón még azt hangoztatta, hogy a filozófiája nemzeti, hogy a peronizmus argentin. Az ötvenes évek elején, a hazai győzelmek után (amikor már biztosítva volt szinte a teljes egyeduralma a hazai politikai és gazdasági életben) a peronista mozgalom már nemzetközi igénnyel lépett fel. A közvetlen cél a dél-amerikai befolyás növelése, míg távlati célja a juszocializmus bevitele a nemzetközi politikai életbe. Azonban az ötvenes évek közepén a peronista filozófiában és a gyakorlati politikában - amikor a gazdasági fellendülés megszakad és Argentína egyre jobban rászorul a nyugat segítségére - mérséklődik a kapitalizmusellenes hangvétel.

A peronista filozófia tükrözte a Peronista Párt heterogén összetételét. A legkülönbözőbb csoportok összefogására olyan ideológia megalkotására volt szükség, amelyben a pártot alkotó minden csoport megtalálja a maga elképzeléseit. A nacionalista, antiimperialista, demagóg, de szociális programmal is fellépő Peronista Párt egyike a kor populista mozgalmainak, viszont önálló társadalomfilozófiája van, amely elméletileg megalapozza a két világrendszer közti távolságtartó politikáját. Úttörője volt az ún. **harmadikutas politikának**, amely más fejlődő országokban is megjelent.

A pártnak a „**Peronista Mozgalom**” című kiadványában számos példa olvasható a kapitalizmus, a kommunizmus, és a peronizmus közti különbségekről. Például így vélekedik a munkáról, a termelésről vagy a gazdaságról:²⁹

Kapitalizmus: A munka kereskedelmi aktus, árucikk.

Kommunizmus: A munka a szolgaság megnyilvánulása.

Peronizmus: A munka személyes jog, amelynek társadalmi funkciója van.

Kapitalizmus: Képes a termelésre de a megtermelt javakat nem méltányosan osztja el.

Kommunizmus: Képes a termelésre, de a megtermelt javakat az állam eltulajdonítja.

Peronizmus: Képes a termelésre és a megtermelt javakat méltányosan osztja el.

Kapitalizmus: A gazdaság irányítását a vállalkozók végzik.

Kommunizmus: A gazdaság irányítását az állam végzi.

Peronizmus: A gazdaságot a kormány és a szervezett nép együttesen irányítja.

²⁹ Horváth Gyula: A peronizmus, Szeged, 1996, 102. oldal

EVA DUARTE DE PERÓN

Perón 1944-ben ismerkedett meg María Eva Duarte színésznővel. Evita ekkor 24, Perón 49 éves volt. A formálódó peronista tábor szimpatizált a kapcsolatukkal, látván, hogy Perón is közülük, a népből választott társat magának. A peronizmus és az Evita-jelenség elválaszthatatlanok egymástól. Az ötvenes évek elejére Eva személyi kultusza vetekedett Perónéval (ha ugyan felül nem múlta), míg Perónban a vezetőjét, politikai szimbólumát látta a nép, addig Evita egy volt közülük, érzelmileg álltak közel hozzá. Evita így beszélt saját magáról: „A köztársasági elnök felesége, akiről beszéltek, nem más, csak egy argentin, a honfitársatok, aki azért küzd, hogy elismerjék nők millióinak a jogát a szavazáshoz, a közéletben való részvételhez.”³⁰

A korszak azért kedvezett Perónnak és Evitának, mert felismerték azon társadalmi változások szükségességét, amelyek az 1940-es évek végére értek be Argentínában. A korábbi politikai irányzatok a nőket távol tartották a politikától, míg a populista korszakban a nők nagy számban vállaltak munkát, így a munkahelyeiken megismertek a különböző politikai eszmékkel, és egyre nagyobb lett az igényük az állampolgári jogok gyakorlására. Perón felismerte, milyen hatalmas politikai erőt jelenthetnek a választásokon megjelenő nők.

Evita a házasságkötése után felhagyott művészi pályájával, azonban nem elégitette ki a first ladyk hagyományos szerepe. Egyfajta elhivatottságot érzett a népe iránt, amely párosult ambíciójával és karizmájával. Hívei (*descamisados*-ing nélküliek) a szegényebb városi és munkástömegekből kerültek ki. Látván, hogy Evita elnökefeleség létére elvegyül a tömegben, büszke arra, hogy ő is közülük származik, sorsa reményt adott nekik a társadalmi felemelkedésre.

Perón és Evita közt kialakult egy munkamegosztás: Perón irányította az ország politikai életét, Evitáé volt a szociálpolitika, a kultúra és a nőkérdés. Utóbbi területen kiemelkedő eredményeket ért el. Tevékenysége eredményeként a Kongresszus 1947. szeptember 9-én elfogadta azt a **törvényt, amely szavazati jogot biztosított a nőknek**, és lehetőséget teremtett arra, hogy politikai tisztséget töltsenek be.

Evita 1947 nyarán több hetes utazást tett Európában - járt Spanyolországban, Olaszországban, Franciaországban -, amely során tanulmányozta a különböző államok szociális vívmányait. Utazása egyik következménye lett a **María Eva Duarte de Perón-alapítvány** létrehozása 1948. július 8-án, amely 1950-től **Eva Perón-alapítványként** működött. Célja az volt, hogy karitatív tevékenységet végezzen az arra rászorulóknak között. Az alapítvány számlájára érkező első 10.000 peso Perón fizetése volt. Az első természetbeni adományok vállalatoktól érkező ruhák, szövetek és cukor voltak. Tevékenységi köre hamarosan kibővült: kórházakat, iskolákat építtetett, árvaházakat tartott fenn, segítette a szegényebb fiatalok iskoláztatását, sokakat lakáshoz juttatott. 1955-re a vagyona már 2 millió 900 ezer peso volt. A pénz több forrásból származott: eleinte főként adakozásból, majd az állam is segítette, mikor a Nemzeti Lottó profitjának a 20%-át átengedte az alapítványnak. Az alapítvány szoros kapcsolatban volt a CGT-vel, amely elérte, hogy a szakszervezeti tag munkások évente kétnapi munkadíjukat (május 1, október 17) felajánlották az alapítvány céljaira. Ezenkívül az állam még adómentességben is részesítette, így néhány év alatt nagy vállalkozássá nőtte ki magát. Az alapítvány

³⁰ Alicia Laboranti: María Eva Duarte de Perón, 1997
www.evita.4mg.com/capii.htm

székhelyén, a Munkaügyi Minisztérium volt székházában fogadta Evita a kérelmezőket. Sok történet ismeretes arról, ahogy Evita itt ellátta a munkáját. Egy alkalommal, amikor magas rangú politikusok látogatták meg, így fordult az irodájában összesereglett emberekhez: „Nézzék, pillanatnyilag nincs pénzem, de ezeknek az uraknak itt van” - fordult az államférfiak felé. „A népnek szüksége van arra, ami az önöké. Itt egy tálca, hagyjanak rajta annyi pénzt, amennyit csak tudnak.”³¹

1948. augusztus 28-án **nyilatkozatot** adott ki **az idők jogairól**, amelyben megemelte a nyugdíjakat. Ezen jogokat Perón is elismerte, és belekerültek az alkotmányba is.

Evita népszerűsége egyre jobban növekedett. Ő azonban mindig is vigyázott arra, hogy népszerűségével Perónt, a közös ügyüket szolgálja. Egész karitatív tevékenysége során hangoztatta, hogy az nem egy önálló akció, hanem a társadalmi igazságosság egy megnyilvánulása. Perón felismerte, hogy Evita népszerűsége végső soron az ő népszerűségét növeli, és a peronizmus szolgálatában áll. Evita volt az összekötő kapocs a nép és Perón között, Evita Perón nevében az argentin népért tett mindent.

1949-ben szervezte meg a **Peronista Női Mozgalmat**. A szervezet nem csak politikai kérdésekkel foglalkozott, hanem jogi és egészségügyi képzést is biztosított a nőknek, sőt, táncot és viselkedéskultúrát is tanulhattak. A mozgalom a későbbiekben **Peronista Női Párt** néven működött. Létrehozásának gondolatát az inspirálta, hogy a nőket nemcsak megnyerni kell, hanem mozgósítani is a politika szolgálatára. Mindezt népszerűsítendő, Evita 1949-ben a választási kampány során körbeutazta Argentínát, híveket toborzott és adományokat osztogatott.

Perón választójogot adott a nőknek. Politikailag Evita jelentősége talán itt mutatkozott meg leginkább. Perón újabb híveket tudott toborozni egy addig szervezetlen közegben, hiszen a nők korábban „hivatalosan” egyik párt vagy mozgalom oldalára sem állhattak, szavazati, illetve részvételi jog híján egyik párt sem „hasznosította” őket. Az eredmény: az 1951-es választásokon a Perónra szavazók több mint a fele nő volt. Joggal mondta Perón, hogy az első választást a férfikkal, a másodikat a nőkkel nyerte meg.

A pártnak csak nő tagjai lehettek, mégsem mondható, hogy Evita feminista lett volna, ellenkezőleg. **Életem értelme** című írásában ez olvasható: „A férfi élhet kizárólag saját magáért. A nő nem. Ha egy nő csak magáért él, akkor nem is igazi nő, vagy nem él igazából.”³² Nem kívánta, hogy a nők férfiszerepeket hódítsanak el. Fontosabbnak tartotta a hagyományos női szerepüket, mint szerepvállalásukat a politikában. A pártja alapszervei is elsősorban társadalmi és karitatív feladatokat láttak el, és csak másodsorban politizáltak.

Valóságos **Evita - kultusz** söpört végig Argentínán ezekben az években. Beszédeit párt- és állami kiadók terjesztették, volt olyan ábécéskönyv, amelyben az ábécé nem A-val, hanem E-vel kezdődött. A kongresszus a Nemzet Szellemi Vezetője címet adományozta neki. Hivatalosan is kérték a szentté avatását, de a Vatikán ezt elutasította.

Az 1951-es elnökválasztáson a peronisták (a CGT és a Női Párt) őt kívánták alelnöknek jelölni Perón mellé. A nyilvános jelölő nagygyűlésen 1951 augusztus 22-én (a peronista napon) kétmillió tömeg gyűlt össze Buenos Aires-ben, a legnagyobb néptömeg Argentína története során. A „Perón-Perón” párost követelték. [Taktikailag Perón jobban járt volna, ha

³¹ Alicia Laboranti: María Eva Duarte de Perón, 1997
www.evita.4mg.com/capii.htm

³² Alicia Laboranti: María Eva Duarte de Perón, 1997
www.evita.4mg.com/capii.htm

az alelnökjelölt a nem peronista szövetségesei közül kerül ki, hiszen így új szavazórétegeket nyerhetett volna, mert Evita „descamisado”-i úgyis mindenképp Perónra szavaztak volna.]

Evita betegsége miatt - 1950-ben méhrákot diagnosztizáltak nála - visszamondta a jelölést, tevékenységét már nem tudta úgy ellátni, ahogyan korábban. Utolsó nyilvános szereplésére 1952. június 4-én, Perón elnöki beiktatásakor került sor. 1952. július 26-án halt meg. 1955-ben Aramburu elnök a holttestét Milánóba vitette, és csak 20 év múlva Lanusse elnök engedte meg a hazaszállítását. Végakarataiban minden vagyonát, könyvei jövedelmét Perónon keresztül a népre hagyta.

A MÁSODIK ELNÖKSÉG (1952-1955)

Perón „felemás” politikai intézkedései

A gazdasági fellendülés talaján a jusztcionalista gyakorlat kétségtelenül jelentős életszínvonal - javulást hozott a bérből és fizetésből élők tömegeinek. Az ötvenes évek elejére már kb. ötmillió ipari munkás dolgozott Argentínában. A CGT taglétszáma az 1943-as 200.000-ról 6 millióra nőtt. Tovább folytatódott a munkások élet és munkakörülményeinek javítását szolgáló rendeletek, törvények kibocsátása. Ezekben biztosították például, hogy a terhes nőket terhességük miatt nem lehetett elbocsátani, a 12 éven aluli gyermekeket nem alkalmazhatták a vállalkozók, a 14-16 év közöttiek csak 4 órát dolgozhattak, munkáslakásokat, üdülőket építettek stb. Az ipari munkások átlagos jövedelme 1943-50 között ötszörösére növekedett, amíg a megélhetési költségek csak 3,5-4-szeresére.

Perón újráválasztását 1951-ben az biztosította, hogy választásokon tömeges szavazatot jelentő munkásság zöme elégedett volt vele. A pártok tevékenységét szabályozó rendelkezések miatt a Peronista Párttal szemben az ellenzék csak pártokként külön indulhatott. A választás kimenetele nem volt kétséges: Perón és Quijano, az elnökhelyettes a szavazatok 62,4%-át kapta, a radikális Balbín 32%-ot. A szenátusba kizárólag peronisták kerültek, a képviselőházban pedig Perón hívei abszolút többséget alkottak. Mégis, indokolatlanul Perón a beiktatását követően fokozatosan egyre türelmetlenebb lett az ellenzékkel, és időről időre megvált korábbi peronista társaitól. 1954 áprilisában az alelnöki posztra Teisaire ellentengernagy került.

Külpolitikai téren nem változott Perón eddigi alapkoncepciója: Dél-Amerika számára az USA a közvetlen veszély. Az USA gazdasági, katonai erejével szemben szerinte csak egy dél-amerikai szövetség, a Dél-Amerikai Egyesült Államok tud fellépni. A szövetségben - **ABC államok** (Argentína, Brazília, Chile) - Argentína lenne a vezető erő. Ezek a latin-amerikai térség viszonylag fejlettebb, és többé-kevésbé hasonló fejlettségű államai voltak. Ezt az államalakulatot a jusztcializmus elve és gyakorlata kötné össze.

A szövetség létrejöttét több tényező is akadályozta. A második világháború után Brazília a szintén populista importhelyettesítő politika eredményeként gazdaságilag megerősödött, és maga kívánt a térség vezető állama lenni. Ettől kezdve a két állam viszonyára a vetélkedés volt jellemző, és nem az egységtörekvés. A chileiek viszont az argentin dominanciától féltek, mivel Perón szerint az argentin és chilei egységnek totálisnak és azonnalinak kell lennie.

A peróni külpolitika a legnagyobb sikert Paraguayban érte el, ahol az argentin elnök látogatása segítette a puccsal hatalomra jutott Stroessner tábornok megerősödését. Az USA-val fennálló, jónak nem mondható viszonya sem változott. Bár Perón gazdasági okok miatt igyekezett közeledni az Egyesült Államokhoz, az ott Perónról korábban kialakult vélemény (demagóg, fasiszta szimpatizáns diktátor) alig módosult az idők folyamán.

Kétségek merültek fel Perón gazdaságpolitikai intézkedéseinek hatásosságával kapcsolatban. Az 1953-ban életbe léptetett új ötéves terv főbb célkitűzései hasonlóak voltak, mint az elsőé: az iparosítás erőltetett fejlesztése révén megvalósítani a lehető legmagasabb szintű önellátást. Kiemelt szerephez jutott az ország energiaellátása, a kulcskérdés a kőolaj volt.

Az erőltetett iparosítás és a közlekedés fejlesztése során ugrásszerűen megnőtt az ország kőolajszükséglete. 1953-ban a felhasznált mennyiségnek már 60%-át kellett külföldről beszerezni.

Perónnak lehetővé kellett tennie a külföldi cégek számára, hogy Argentínában olajat kutassanak, holott az alkotmány rendelkezései ezt tiltották. Nagy felháborodást váltottak ki a kormány 1953-as és 1955-ös, a külföldi tőkének koncessziót nyújtó intézkedései (például 1955-ben a patagóniai olaj feltárására a *Standard Oil of California* cég kapott kizárólagos jogot). A külföldi cégek tevékenységét megkönnyítő rendeleteket a peronisták azzal indokolták, hogy a küszöbön álló harmadik világháborúra való felkészüléshez az argentin ipar még fejletlen, ezért szükséges az adott pillanatban a külföldi tőke hozzájárulása a hazai ipar fejlődéséhez. A valódi ok azonban az volt, hogy az importhelyettesítés tartalékainak kimerülésével együtt járó fejlődési ütem-csökkenést kívánták a külföldi tőke fokozottabb bevonásával megállítani.

A gazdaságpolitika már korábban említett két finanszírozója a mezőgazdaság, és a negyvenes évek végéig felhalmozott devizatartalék volt. A feszített ütemű iparosítás azonban hamar felemésztette a tartalékokat, 1955-ben az eladósodás már elérte az 1,5 milliárd pesót.

A mezőgazdaságot az IAPI tevékenysége egyre látványosabban érintette. Az itt képződött értéktöbblet döntő részét az iparosítás finanszírozására fordították. Ez a felvásárlási rendszer kiváltotta az agrártársadalom jelentős részének (főleg az oligarchiának) az ellenállását, ami gazdasági téren a mezőgazdasági termelés, és így az export csökkenésében mutatkozott meg. Az 1950-54-es évek exportjának értéke az 1935-39-es évek exportjának csak 64%-át tette ki. Az agrártársadalom szegényparaszti és kisparaszti része elfordult a Peronista Párttól, mivel csalódott Perón földreformot kilátásba helyező ígéreteiben. Az agrárreform mindössze 4000 családot érintett.

Csökkent az ipar fejlődési üteme is. A kormány a földbirtokosoknak tett engedményekkel, hitelekkel, kölcsönök biztosításával próbálta a termelési kedvet növelni. Az ipari vállalkozók egy része ebben a peronista vezetés elveinek feladását látta.

Az ifjúság peronista nevelése céljából Perón az oktatási minisztere segítségével megalakította a **Középiskolai Diákok Egyesületét** (UES), amely főleg sporttevékenységgel foglalkozott. Azért is tartotta jó lépésnek a fiatalabb generáció megnyerését, mivel az egyetemisták jelentős része antiimperialista volt.

Perón bukásának körülményei

1954-ben a rendszer válságát bizonyította a félmillió üzemi munkás sztrájkja az infláció miatt, és az oligarchia ellentámadása. A régi rend hívei, a nagytőkések és a latifundisták újra mozgolódni kezdtek, többek között nemzetellenesnek minősítették Perónnak a Standard Oilal kötött egyezményét.

Államcsínytól félve a kommunisták már 1952-ben felajánlották segítségüket Perónnak, sürgős intézkedéseket javasoltak. Mivel az imperializmust a nagytőke és a földbirtokosok támogatják „szükséges nemcsak egy jenki-barát reakciós államcsíny megakadályozása és leverése céljából foganatosítani intézkedéseket, hanem ismétlődésének megelőzésére is. Ezért nincs más út, mint kiirtani azokat az okokat, amelyek szülik a reakciós, oligarchikus - imperialista államcsínyeket, megvalósítva egy gazdasági és társadalmi programot, amely felszámolja az ilyen mozgalmak anyagi alapjait, és amely lehetővé teszi az agrár- és imperialista forradalom problémáinak megoldását.”³³ Perón azonban nem fogadta el a kommunisták javaslatát.

³³ Wittman Tibor: Latin-Amerika története, II. kiadás, Gondolat, 1978, 421. oldal

Nem is ez, hanem két másik tényező játszott döntő szerepet: a hadsereggel és az egyházzal kialakult konfliktus.

A hadsereg volt az, amely az 1943-as fordulatot végrehajtotta. A kabinet fele katona volt, 1943-tól a provinciák kormányzóinak a 45%-a szintén. A hadsereg fejlesztésére, a tiszti állomány fizetésére, a haditechnika korszerűsítésére Perón mindvégig nagy gondot fordított. 1945-ben az argentin katonai költségvetés meghaladta Chile, Kolumbia, Brazília, Peru és Venezuela együttes katonai költségvetését. Mindezekből látszik, hogy a tárgyalt periódusban a hadsereg szerepe meghatározó volt az eseményekre.

A hadseregen belül különösen a flotta volt ellenséges Perónnal szemben, mivel ez elit szervezet volt, és hagyományosan az oligarchia befolyása alatt állt. A tisztikar körében a negyvenes évek végén korántsem lehetett olyan könnyen tisztogatást végezni, mint a szakszervezetekben.

A belső harcok eredményeként 1951-re a peronista tábor összetevői közül a hadsereg került ki győztesen. Néhány Perón-ellenes tiszt - a hadsereg befolyását túlértékelve - 1951. szeptember 28-án, a közelgő választások előtt puccsot kísérelt meg. A puccs összehangolás hiányában megghiúsult. Perón rendeletben halálbüntetéssel büntette a katonai felkelést.

A katonai lázadást ürügyként használva, Perón elérkezettnek látta az időt, hogy „tisztogatást” végezzen a hadsereg felső vezetésében. Magas rangú katonai vezetőket más beosztásba helyezett, a vezető posztokra új tábornokok kerültek.

Intézkedései ellenérzést váltottak ki a hadseregben. A hadseregen belüli Perón-ellenes hangulat fő terjesztői az egyre szaporodó titkos csoportok voltak. Legfőbb követelésük a peróni munkáspolitikai túlzásainak megszüntetése volt, attól tartottak, hogy a szervezett munkásság ellenőrzése kicsúszik Perón keze közül.

A hadsereg nyílt fellépését meggyorsította a Peronista Párt és az egyház váratlanul kirobbant ellenségeskedése. Viszonyuk 1954 második felében romlott meg. Az egyház egyre nagyobb ellenérzéssel szemlélte a juszacionalista ideológiának az oktatásba való bevonulását (az UES tevékenysége). A Peronista Párt vezetői megnyirbálták az egyház pozícióit is: 1954 szeptemberében törvényt fogadtak el, amelynek értelmében a házasságon kívüli gyermeket is ugyanolyan jogok illetik meg, mint a házasságon belül születetteket; decemberben pedig egy kongresszusi határozat megengedte a válást. Bezártak egy sor katolikus klubot, iskolát. Katolikus papokat, tanárokat börtönöztek be. A peronisták támadásaira az egyház ellentámadással válaszolt, sajtóhadjáratral, kiközösítéssel. Mivel az egyház nyíltan nem vehetett részt a politikai életben, segítette egy politikai párt, a **Kereszténydemokrata Párt** megalakítását. A párt fő céljának a keresztény tömegek politikai szervezését tekintette a diktatúra ellen.

A peronistákra a Kereszténydemokrata Párt jelentette az igazi veszélyt. A pártot támogató tömegek katolikusok voltak, akik számára az egyházi vezetők tekintélye megkérdőjelezhetetlen. Perón úgy gondolta, hogy az egyház egyes vezetői elleni fellépés elég figyelmeztetés lesz, hiszen csak egyes egyházi személyek nem hajlandók elfogadni a modern állami törvényeket (válás stb.). Az ellenzék biztatására lépnek fel az államhatalom ellen, így végső soron nem is az egyházat, hanem az ellenzéket kell támadni. Mindezek ellenére mégsem állította le a radikális peronisták egyházellenes fellépését, az egyház viszont kiállt a papjaiért, így a helyzet mindkét fél akarata ellenére a végsőig kiéleződött. Ráadásul a Kongresszus törvénybe iktatta az egyház számára elfogadhatatlan válástörvényt.

A **Katolikus Akció**, a katolikusok radikális civil szervezete ellentámadást sürgetett. Illegális kiadványokban támadták a peronista rendszert. A Katolikus Akció szerint a peronista rendszer diktatúra, amely fokozatosan totalitárius rendszert épített ki, ezért a peronisták most az

egyházat és annak törvényeit támadják. Az egyház védelme mögött felsorakozott az ellenzék jelentős része. A másik oldalon Perón azzal vádolta az egyházat, hogy a Katolikus Akció vezetői a kommunistákkal együtt államellenes tevékenységet folytatnak a szakszervezetekben.

Ezt követően a Kongresszus újabb egyházellenes törvényeket alkotott. Eltörölték az iskolai vallásoktatást, megadóztatták az egyházi vagyont, kilátásba helyezték az egyháznak nyújtott állami támogatás megvonását.

Ilyen előzmények után került sor a katolikusok Corpus Christi-menetére 1955. június 11-én, amely valóságos rendszerellenes tüntetéssé változott. A 200-250 ezres tüntető tömeg kifejezte szolidaritását az egyház mellett, másfelől bírálta a rendszert. Ismét őrizetbe vettek több egyházi személyt. A Vatikán erre kiközösítéssel büntette mindazokat, akik felelősek voltak az egyházüldözésért. A kiközösítés név szerint nem említette Perónt, de a közvélemény egyértelműen őt értette alatta.

1955 közepére nyilvánvalóvá vált Argentína megosztottsága, peronista és antiperonista oldalra. Előbbiekhez tartozott a Peronista Párt, a CGT és a szakszervezetek jó része, valamint a rendszer egyéb haszonélvezői (például az államapparátus). Az antiperonisták között a különféle politikai pártokat, az egyházat, a flottát és a hadsereg egy részét lehet megemlíteni.

Minden Perón-ellenes erő a hadseregtől várta a végső megoldást. A flottában a **Calderón ellentengernagy** köré csoportosult tisztek egy része úgy vélte, hogy csak Perón végleges eltávolítása hozhat sikert számukra. 1955. június 16-án került sor a Perón elleni merényletre. A tengerészet és a légierő repülőgépei bombatámadást intéztek a Casa Rosada ellen. Perón azonban ismét leverte a lázadást, majd utána békülékenyebb hangot kívánt megütni az egyházzal szemben, kiengedtek több papot a börtönből, a peronista lapok antiklerikális hangvétele tompult. Ezzel Perón kísérletet tett a régi támogatóbázis egy részének visszaszerzésére - nem sok sikerrel.

A merényletet kihasználta a maga javára, mert az a civil áldozatok nagy száma miatt rossz visszhangot keltett az antiperonisták soraiban is. Törvény alapján halálra ítéltette volna a lázadókat, mégsem hagyott jóvá egyetlen halálos ítéletet sem. Ellenfeleit „nemzeti megbékélésre” szólította fel, majd azt ígérte, hogy lemond pártvezetői tisztéről, és csak az államelnöki tisztséget tartja meg. Ezzel a helyzet a következő lett volna szerinte: „A kormány csak általános, állami ügyeket intézne, a politika pedig a politikai szervezetek hatáskörébe tartozna.”³⁴ Azaz az ellenzék is részt vehetne a politikai életben. Augusztus 30-án még meglepőbb bejelentést tett: felajánlotta lemondását az elnöki tisztségről, ha ez jelenti a politikai problémák megoldását.

A CGT ekkor felajánlotta, hogy a hadsereg mellett, annak alárendelve egy **„egyesült népfrontot”** szervez Perón rendszerének védelmére, vagyis felfegyverzi a szakszervezeteket. Perón azonban elutasította mind ezt a javaslatot, mind a 43 szakszervezet azon ötletét, hogy adjanak fegyvert a munkásság kezébe, mondván: „Elég elképzelni mi történne, ha a fegyvertárakból szétszórta a fegyvereket a munkások között, akik amúgy is igyekeztek fegyverhez jutni...”³⁵ Később, a száműzetésben szintén úgy fogalmazott, hogy azért nem adott fegyvert a munkások kezébe, mert az vérontáshoz vezetett volna.

³⁴ Horváth Gyula: A peronizmus, Szeged, 1996, 80. oldal

³⁵ lásd: ugyanott

A hadsereg **Rojas admirális** vezetésével új lázadást készített elő, amelynek szárazföldi egységeket is megnyertek a lázadók. Perón újabb bejelentése nyomán - miszerint hajlandó véglegesen lemondani - 1955. szeptember 16-án a létrejött katonai junta puccsot hajtott végre, és követelte Perón és kormánya azonnali és végleges lemondását. Bejelentette az 1853-as liberális alkotmány visszaállítását, hangsúlyozva, hogy a munkások jogai megmaradnak. Lázadásukat a katonák felszabadító forradalomnak nevezték, és kinevezték **Lonardi tábornokot** ideiglenes elnöknek. Felszólították Perónt, hogy hagyja el az országot.

A belső ellentétekkel küzdő Peronista Párt, amely elvesztette legfőbb szövetségeseit, már nem tudott ellenállni a támadásnak. A nép most nem kelt a vezére védelmére, amely tény Perónt ilyen kijelentésekre készítette: „A népnek ... nagyobb lelkesedést kellett volna mutatnia a vívmányok megvédésében... Vívmányokat adni egy népnek, amely nem tudja azt megvédeni, nem más, mint időpocsékolás.”³⁶ Perón 1955. szeptember 19-én lemondott és Paraguayba emigrált. Egy mélységesen megosztott országot hagyott maga mögött. 1955. október 5-én Asunciónban így fogalmazott: „A Peronista Pártnak ragyogó, erős fiatalsága, nagy vezetői vannak. Mélyen hiszek jövőjükben, és azt akarom, hogy cselekedjenek. Már felnőttek ... Itt hagyok nekik egy doktrínát, egy misztikát, egy szervezetet.”³⁷

Perón rendszerének bukását a következőkben lehet összefoglalni:

1. Taktikázó, túlzott óvatossága az észak-amerikai trösztökkel szemben bizalmatlanná tette a hazai ipari vállalkozói réteg jelentős része körében.
2. Az agrároligarchia iránti tisztelete, a földreform hiánya miatt elpártoltak mellőle az agrárszektor dolgozói.
3. A katolikus egyház jogkörének szűkítése nyomán elvesztette a klérus támogatását.
4. A hadsereg - melynek egy része a kezdetektől fogva ellene volt - túlzónak tartotta a munkástömegek részére biztosított vívmányokat, a peronista rendszert alapjaiban kívánta megszüntetni. Úgy látta, hogy Perón „diktatúrája” veszélyezteti az alkotmányos rendet. (Ezt tekinthetjük a bukása fő okának.)

³⁶ Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón, Párhuzamos életrajzok, Pannonica, 2000, 108. oldal

³⁷ Anderle Ádám: Nemzettudat és kontinentalizmus Latin-Amerikában a XIX. és XX. században, Kossuth, 1989, 258. oldal

A PERONIZMUS PERÓN NÉLKÜLI SZAKASZA

Perón rendszerének katonai megdöntésére olyan időpontban került sor, amikor még csak a nemzeti burzsoázia és az értelmiség jó részének érdekei kezdtek eltávolodni tőle, a szervezett munkásság azonban még a korábbi évek konjunktúrájának utóhatását élvezte, a legszegényebbek életszínvonala jelentősen megemelkedett.

A puccsot követő kormányok bizonytalan gazdaságpolitikája, a gazdasági élet tartósan megoldatlan problémái, a szociális háló ritkulása, a peronista mozgalom betiltása nosztalgiát táplált Perón iránt a lakosság jelentős részében, főként a munkásságban és a kispolgárság egyes köreibben. A Perón utáni 17-18 évet az alábbi fő tendenciák jellemezték:

1. Gazdasági téren a kiegyensúlyozatlan fejlődés.
2. A politikai stabilitás hiánya, a terrorizmus terjedése.
3. A peronizmus mint mozgalom és ideológia továbbélése.

A Perón utáni időszak gazdasági fejlődésében továbbra is az erőltetett iparosítás dominált. A mezőgazdaság rovására történt az iparfejlesztés. 1945-1970 között a mezőgazdasági termelés növekedése 1%-os volt csak. Tehát Argentína a gazdasági vergődés ellenére lépést tartott a legiparosodottabb tőkés országokkal, de a korszerű cégek növekedési teljesítőképessége, exportképessége alacsony volt, műszaki színvonala nem tartott lépést a nemzetközi műszaki fejlődéssel. Egész egyszerűen a termelőerők fejlettségi fokának meg nem felelő struktúra alakult ki.

Többé már nem lehetett fenntartani a Perón alatti általános életszínvonalat. A Perón utáni kormányoknak döntenük kellett, hogy mely társadalmi rétegeket segítik a növekedésben. A középrétegek csoportjai lettek az új kormányok kedvezményezettjei. A kispolgárság jelentős részének enyhén, a munkásságnak jelentősen csökkent az életszínvonala. A létfenntartási költségek Argentínában 1955 és 1960 között ötszörösére nőttek.

A politikai stabilitás hiánya csak fokozta az elégedetlen és kiegyensúlyozatlan gazdasági fejlődésből adódó gondokat.

A Perónt megdöntő **Leonardi tábornokot Aramburu** követte az elnöki székben. A peronista szervezeteket betiltották, vezetőik jelentős részét bebörtönözték. Kimondták a CGT feloszlását, bezáratták az Evita Perón-alapítványt, és bevezették a hadiállapotot. 1957-ben eltörölték a peronista alkotmányt, és főbb tételeiben visszaállították az 1853-as alkotmányt.

1958-ban **Frondizi** lett az elnök a választások során. A törvényen kívül helyezett peronisták is Frondizire szavaztak. Visszaadta az Eva Perón-alapítvány működési engedélyét, a béreket 60%-kal emelte. De a gazdasági helyzet miatt a peronisták és a polgári radikálisok Frondizi ellen fordultak. 1959-ben az infláció 70-90% körül mozgott. A külföldi bankok, a nemzetközi pénzüzetek viszont csak akkor adtak segítséget, ha a gazdaságban megszorító intézkedéseket léptetnek életbe, és privatizálják a nagy és kevésbé hatékony állami vállalatokat. Ez utóbbiak viszont jelentős tömegű munkást foglalkoztattak, így állandósultak a sztrájkok, a tüntetések, amelyek ellen a kormány a hadsereget is bevetette. [1959-ben már több mint kétmillióan sztrájkoltak.] Frondizi, hogy a baloldalt visszahódítsa, az 1962-es választások előtt legalizálta a Peronista Pártot, amely sikeresen szerepelt a választásokon. A katonatisztek ekkor a peronisták előretörésétől félve elmozdították az elnököt.

Ők sem tudták megállítani a gazdaság további rohamos romlását. Az államkincstár üres volt. A kormány három hónappal elmaradt a bérek és fizetések kiutalásával. A kiskereskedők - főként az élelmiszerboltokban - a csőd szélén álltak. A közüzemekben káosz uralkodott, a munkások elégedetlenkedtek.

1963-ban a népi-radikális **Illia** lett az új elnök. A peronisták nyomására és, hogy megnyerjék őket, ismét legalizálta a Peronista Pártot, a szakszervezeti vezetőkkel egyfajta Perón nélküli peronizmus kialakításán fáradozott. 1965-ben a Kongresszus megválasztása alkalmából ismét a peronistáké lett a legtöbb kongresszusi szék.

1966-ban **Onganía** tábornok véget vetett Illia elnökségének. Erővel letörte a munkások sztrájkjait, kiadta a „felforgatás elleni törvényt”, amely alapján bárkit „felforgató kommunis-tának” lehetett nyilvánítani és nyolc évig terjedő börtönbüntetésre ítélni. Bezáratta a peronista többségű Kongresszust, feloszlatta a politikai pártokat. Befagyasztotta a béreket, és 40%-kal devalválta a pesót. Megpróbálta megosztani a peronista mozgalmat úgy, hogy támogatta az „új peronistákat”, akik a peronista doktrína nélküli szakszervezeti mozgalmat kívántak létrehozni.

Onganía időszakára esett a városi terrorizmus erőteljes kibontakozása, amelynek gazdasági oka a romló életszínvonal, társadalmi oka a peronisták egy részének radikalizálódása volt. A hadsereg verte le a córdobai munkások és diákok négy napos felkelését. 1971-ben a terrorista hullám erősödött. A peronista radikális szárny, a főleg fiatalokat tömörítő *Montoneros-csoport* szinte nyílt fegyveres harcot folytatott a kormány ellen, amire az hasonló keménységgel válaszolt. A népi elégedetlenség is tetőfokát érte el az 1970-es évek elején az állandóan romló gazdasági helyzet, a kormányok tehetetlensége és a terrorista hullám miatt.

Lanusse tábornok (1971-78) megpróbálta lecsillapítani az elégedetlenséget azzal, hogy fizetésemelést rendelt el a bérből és fizetésből élők számára, és kilátásba helyezte, hogy a következő választásokon a peronisták is indulhatnak (de Perón nem).

A választásokat 1973-ra írták ki. **Hector Cámpora**, a peronisták vezetője Madridba utazott Perónhoz, aki megbízta őt politikai érdekei képviseletével, és hármas feladattal álló parancsot vitt magával:

1. a peronista mozgalom újjászervezése és a választásra való felkészítése,
2. előkészíteni Perón visszatérését,
3. elősegíteni mindazok együttműködését, akik a népért és Argentínáért akarnak tenni.

Cámpora a CGT-ben ismertette a peronista programot, és elkezdtek a párt szervezését. Perón javaslatára egy **társadalmi szerződés** (*pacto social*) kidolgozásába is kezdtek. Ennek a célja az volt, hogy a működőképes gazdaság érdekében a főbb szereplői kössenek egyezséget. Ennek értelmében a munkaadói oldal vállalja foglalkoztatottsági szint fenntartását az árak befagyasztását, a munkavállalói oldal (CGT) pedig beleegyezik a bérek befagyasztásába.

A pártjuknak ekkor négy ágazata működött: a politikai ágazat, a szakszervezeti, a női és az ifjúsági ágazat. 1964-ben jött létre a peronisták többségének pártjaként a **Juszticialista Párt**, a Peronista Párt utódaként, amelyet betiltottak.

Perón 1972. november 17-én, 18 év száműzetés után érkezett Buenos Airesbe. Megérkezése után rögtön elkezdte a peronista mozgalom újjáépítését.

Az 1973-as választásokon alakult meg a **Juszticialista Felszabadítási Front** (FREJULI), amelynek a választási programja a társadalmi igazságosság, a társadalmi béke megteremtése, az amnesztia volt. Perón nem indulhatott a választáson, ezért lemondott az elnökjelöltségről Cámpora javára. Erre a posztra ugyanis a törvény értelmében csak azt lehetett jelölni, aki

1972. augusztus 25 előtt az országban tartózkodott. Cámpora azonban jó választásnak bizonyult, Perón a háttérből irányíthatta, mindvégig hűséges volt, és nem függetlenedhetett Peróntól. A helyzet a lényegét tekintve a következő volt: Cámpora a kormányba kerüljön, Perón a hatalomba.

A választási törvény értelmében a legtöbb szavazatot elért jelölt lehetett a köztársasági elnök, de csak abban az esetben, ha elérte a szavazatok 50%-át. Ha nem, második fordulót kellett rendezni a legtöbb szavazatot elért jelöltek részvételével.

A HARMADIK ELNÖKSÉG (1973-1974)

Az új argentin modell: nemzeti tervezet és társadalmi szerződés

A választásokat 1973. március 11-én tartották meg. A FREJULI győzött, Cámpora szerezte meg a szavazatok 49,59%-át, a szenátusi helyek 63%-a, a képviselőházi helyek 61%-a lett az övék. Annyi szavazatot kaptak, mint a többi politikai erő együttvéve. Lanusse elrendelte, hogy ez legyen a végső eredmény, és ne tartsanak második fordulót. A választási törvény értelmében ugyanis a győztesnek legalább 50%-ot kellett megszereznie, így Cámpora 49,59%-át felfelé kerekítették. Senki nem tiltakozott.

Cámpora rövid elnöksége alatt előkészítette a talajt Perón visszatéréséhez. Teljes amnesztiát biztosítva megpróbálta a társadalmi békét megteremteni. Szabadon engedtek 370, korábban felforgató tevékenységért elítéltet. Az elnök visszaadta Perón katonai rendfokozatát.

Perón 1973. június 20-án végleg hazatért Argentínába. Július 13-án Cámpora és Lima lemondtak az elnökségről és elnökhelyetteségről. Az újonnan kiírt elnökválasztáson a Juszticialista Párt Perónt jelölte elnöknek, helyettesének pedig harmadik feleségét, **María Estela Martínez de Perónt (Isabelt)**. A peronista mozgalomnak, de leginkább Argentínának jobban érdekében állt volna egy peronista-radikális nagykoalíció létrejötte. A gazdasági és politikai válságból kivezető peronista és radikális tervek között nem volt nagy különbség. Perón egy nagykoalíció által támogatva sokkal erőteljesebb kormányzási pozícióhoz juthatott volna. Ezért neki Balbín jobban jött volna, mint Isabel.

Perón élete legnagyobb választási eredményét érte el. A 11,8 millió érvényes szavazatból 7,4 milliót nyert el. „Övé” volt a Kongresszus. A 18 éve távollevő Peróntól elsősorban a társadalmi békét, a megnyugvást, a terrorizmus végét és a gazdasági fellendülést várták a rá szavazók.

Perón még az emigrációban kidolgozta az ún. **nemzeti tervezetet**, amelyben felvázolta a követendő gazdaságpolitikát, meghatározta a helyesnek tartott társadalompolitikát. A nemzeti tervezetben argentin modellként említi az általa körvonalmazott rendszert.

Kiindulópontja az 1970-es évek elején is az, hogy Argentínának biztosítania kell vezető helyét a harmadik világban, amelyet a harmadik pozíció elmélete segít elő. Az argentin külpolitika fő irányát a jövőben kettős kötődés határozza meg: a kontinentalizmus és a harmadik világ. Ahhoz, hogy a fejlődő országok között vezető szerepet tölthessen be, az első lépés a kontinentális vezető szerep elérése. Monroe elnök híres mondása nyomán a „Latin-Amerika a latin-amerikaiaké” jelszót javasolta. Ebben benne volt a latin-amerikai államok régi vágya, hogy ügyeiket beleavatkozás nélkül, egyedül és függetlenül intézhessék, tehát a jelszava népszerűsége számíthatott Dél-Amerikában.

Az argentin modell fontos eleme volt a szervezett társadalomról megfogalmazott tétele, mely szerint a társadalom minden rétege szervezeten ugyan, de függetlenségét megőrizve vehet részt a politikában. Perón úgy vélte, hogy az adott gazdasági és társadalmi káoszban csak az erős, centralizált központi hatalom képes rendet teremteni.

A nemzeti tervezetben kitért a gazdaság néhány alapvető kérdésére. A harmadik elnökség gazdaságpolitikájára egyfajta visszafogottság, a szélsőségek kerülése volt jellemző. Felismerték, hogy a későn megkezdett és túlságosan is elnyújtott importhelyettesítő gazdaságpolitikai koncepciót exportorientált gazdaságpolitikával kell felváltani. Hatékonyabb ágazatokba

fektették a tőkét, például a gépkocsiiparba. A termékeket megpróbálták minél szélesebb körben exportálni. Ehhez a külpiacon bővítésére volt szükség. „Felfedezték” a Közös Piacot, a KGST-t is, így Európából már nem csak Angliába és Spanyolországba exportáltak. Magyarország például 50 millió dolláros hitelt ajánlott fel Argentínának. Az USA-tól való olajfüggés enyhítés érdekében Líbiával kötöttek szerződést, amelynek értelmében Líbia olajat szállított Argentínának iskolák, kórházak, építése fejében. Bővítették a latin-amerikai piacot, különösen hasznossá vált a kubai piac, hiszen Kuba embargó alatt állt, más latin-amerikai országgal kevésbé tudott kereskedni, így az argentin áruk jó felvevőpiacává vált. Ezenkívül igyekeztek az USA-val is minél jobb kapcsolatot kiépíteni.

Fontos tényező volt, hogy a szükséges tőkét nem az agrárszektor kiuzsorázása révén teremtették elő. Az állam felvásárlási monopóliumát (IAPI) megszüntették, az újonnan létrehozott Gabonatanács révén a mezőgazdasági termékekre nem vetették ki a korábbi időszak lefolyó adóját, a mezőgazdaságból származó jövedelmek egy részét visszaforgatták. A mezőgazdaság is jelentős tőkéhez jutott, főleg adócsökkentés (például hús és gabonaexport esetén) vagy hitelek formájában.

Bár továbbra is jellemezte az argentin (peronista) gazdaságpolitikát a nacionalizmus, a külföldi tőke korlátozásának igénye, azért Perón ebben az időszakban már óvatosabban fogalmazott, az ország igényeihez jobban alkalmazkodóvá vált. Kifejtette, hogy az ország nyitott a külföldi tőkét illetően, azonban a gazdasági fejlődésnek döntően az ország saját erőfeszítéseinek kell múlnia, tehát a külföldi tőke szerepe kiegészítő és nem meghatározó szerep. Perón úgy tartotta, ha egy ország elveszti a gazdasága feletti ellenőrzést, akkor elveszti a szuverenitását is.

Politikai téren a kulcskérdés a társadalmi béke megteremtése volt, amelynek magában kellett foglalnia a szilárd kormányzást, a terrorizmus megfékezését. A peronista mozgalomban ekkor két alapvető irányzat volt jelen: a „Peronista Argentínáért” szárny a hagyományos irányzat, amely a régi peróni doktrínát követte, a gazdasági különutat követelte mind a kapitalizmustól, mind a kommunizmustól/szocializmustól. A „Szocialista Hazáért” szárny fiatal nemzedéke viszont a szocializmus irányába kívánt elmozdulni. Perón az előbbieket mellett döntött, szerinte az utóbbi irányzat a totalitarizmushoz vezet.

A peróni társadalompolitika középpontjában 1973-74-ben a **Társadalmi Szerződés** állt. „A kormány tervei a Társadalmi Szerződésen nyugszanak, amely az ésszerű tevékenység elkerülhetetlen alapja. Egy egyezségről van szó, amelyet magas szinten kötnek meg a munkások, a munkaadók és az Állam”³⁸. A szerződés egyik fő eredménye az lett, hogy a munkavállalók szövetsége, a szervezett dolgozók vezetői a kormány gyámkodása mellett megállapodtak a bérek és árak rögzítésében. A kormány egyfelől a társadalmi béke megteremtése irányába tett lépésnek tekintette a Társadalmi Szerződést, másfelől az infláció leszorítása irányába tett erőfeszítésnek. A megállapodást a CGT elfogadta, a peronisták többsége is szükségesnek vélte.

Perón szerint a terrorizmus elvesztette talaját: akik folytatják a terrorizmust, azok a nép ellen harcolnak, így a kormánynak fel kell lépnie ellenük. A Pártot, a szakszervezeteket, csoportosulásokat irányító központi szervezet, a Peronista Legfelső Tanács egy „bizalmas dokumentumot” szerkesztett, amely arra szólította fel a peronista szervezeteket, hogy üzzék ki a soraikból a „felforgató terroristákat”, és ha kell, vegyék fel velük a harcot. Ezt követően alakultak meg a halálbrigádok, amelyek egymás után követték el merényleteiket baloldali személyek ellen.

³⁸ Horváth Gyula: A peronizmus, Szeged, 1996, 89. oldal

A terrorhullámot értékelve Perón kudarcáról beszélhetünk. Ha azonban a harmadik elnökség összes tényezőjét figyelembe vesszük, pozitívabb képet kapunk. A gond az volt, hogy Perónnak minden energiáját programja megvalósítására kellett volna fordítania. Ha sikerült volna a gazdasági fejlődést a tervek szerint végrehajtani, könnyebben megszilárdíthatta volna a társadalmi rendet. (elszigetelve a gerillákat társadalmi bázisuktól) és a peronisták egységét. A militáns fiatalok csoportjai azt a látszatot keltették, hogy a peronista egység alapjaiban bomlott meg, holott a döntő többség felsorakozott Perón mögött. Perón túl sok időt és energiát fordított a montonero - probléma megoldására.

Isabel Perón - Argentína első női elnöke

Az 1970-es években Perón egyre többet betegeskedett, súlyos szívbeteg volt. 1974 júniusában, utolsó rendeletei egyikeként felhatalmazta Isabelt az elnöki teendők ellátására akadályoztatása esetén.

Isabel június 29-én Argentína ideiglenes elnöke lett. A peronisták, a CGT, a hadsereg, a pártok többsége mind felsorakozott Isabel mögött, hiszen pillanatnyilag a béke megőrzésére nem volt más lehetőség.

1974. július 1-én, 13.15 órakor meghalt Perón, 79 éves volt. Olivosban temették el.

Isabel az alkotmány értelmében - miszerint az elnök halála után az alelnök lép a helyébe - már nem ideiglenes, hanem teljes jogkörű elnöke lett Argentínának. A radikális peronisták azonnal kijelentették, hogy „Perónnak csak egy örököse van: a nép”³⁹, és nem ismerték el Isabel Perónt mint a peronizmus ügyének folytatóját. Sokan kifogásolták López Rega (Perón „házi kuruzslója”) részvételét a kormányban. Ez egyet jelentett a kormány elleni terrorizmus felélesztésével. Az erőszakhullám soha nem látott méreteket öltött, Isabel elnöksége alatt kb. 1700 áldozata volt. Ezrek menekültek el az országból.

A Társadalmi Szerződés szétesése a peronista gazdaságfejlődési terv megghiúsulását jelentette. 1975-ben már 335%-os volt az infláció. Az 1974-ben kirobbant világméretű gazdasági válság érzékenyen érintette Argentínát. Az exportorientációs fejlődésnek sokat ártott a hirtelen beszűkülő külső piac. Ez viszont kiélezte a belső feszültségeket. A közhangulat egyre romlott. Ezt javítandó López Rega Buenos Airesbe hozta Evita földi maradványait, és Perón mellé helyeztette az olivosi kriptába.

Július 20-án Isabel leváltotta Regát, de annak távozása után is folytatódott a terrorhullám. A gazdaságot a teljes összeomlás fenyegette. Újrakezdődtek a sztrájkok, amelyek napokra megbénították az egyes iparágakat, leállították a közlekedést. Isabel kétségbeesve ingadozott a hadsereg, a középrétegek és a radikálisok elvárásai között, hol a liberális gazdaságpolitikai ésszerűségnek, hol a bérkövetelésnek engedve. Politikai tehetetlensége, a gazdaság szétesése, a terrorizmus miatt egyre többen szemlélték közömbösen vagy ellenségesen a kormány tevékenységét. Ebből a helyzetből csak két irányba vezetett út. „Katonai hatalomátvétel vagy polgárháború - nem volt más lehetőség.”⁴⁰ Ismét a katonák léptek fel.

1976. március 24-én a hadsereg három fegyvernemének parancsnokaiból álló junta **Jorge Videla tábornok** (1976-1981) vezetésével átvette a hatalmat, Isabelt letartóztatták, házi őrizetbe vették, és csak 1981-ben engedték meg neki, hogy Spanyolországba távozzon. [Argentína elmondhatja magáról, hogy az 1930-as, a radikális kormányzásnak véget vető

³⁹ Horváth Gyula: A peronizmus, Szeged, 1996, 89. oldal

⁴⁰ Kovácsy Tibor: Az argentin puccs végtelen története, Beszélő, 1998. július-augusztus

katonai puccstól kezdve az 1983-as választásokig nem volt olyan kormánya az országnak, amelyet ne a hadsereg helyezett volna a hatalomba vagy buktatott volna meg.]

Az olajválság éveiben a junta sem tudott mit kezdeni a nyakába szakadt, romokban heverő állammal. Betiltották a pártokat és a szakszervezeteket. A tábornokok gazdasági konszolidációs próbálkozásai felemás eredményeket hoztak. Megszorító intézkedésként befagyasztották a béreket, inflációcsökkentő intézkedéseket hoztak, elősegítették a külföldi tőke beáramlását. Ez viszont oda vezetett, hogy elöntötte az országot a külföldi áru, amely részben tönkretette a helyi ipart. Az árak magasra szöktek. Argentína addig példátlan mértékben eladósodott. A lakosság elégedetlenségének megnyilvánulásait a hadsereg erős kézzel törte le, a katonai kormány kíméletlenül üldözte az ellenfeleit. Igen nagy volt az eltűntek száma.

A junta 1982. április 2-án „ásta meg a sírját”, amely napon reggel argentin tengerészgyalogosok szálltak partra az 1853 óta brit fennhatóság alatt álló Falkland-szigeteken (las Islas Malvinas), Galtieri tábornok vezetésével. Júniusban Argentína súlyos vereséget szenvedett, amely a katonai uralom végét is jelentette.

1983-ban már egy baloldali, radikális párti kormány alakult Raúl Alfonsín vezetésével, az 1989-ben peronista színekben hatalomra került Carlos Saul Menem elnök kormánya szabadpiaci gazdaságpolitikát folytatott.

A peronizmus véget ért.

Összefoglalás

A peronizmus populista rendszer volt, egy fejlődési folyamat eredményeként jött létre az adott gazdasági bázison. Történelmi feladata egyfelől az volt, hogy a modernizálást, a megkésett tőkés fejlődést felgyorsítsa az ezzel járó politikai, hatalmi váltással (oligarchia/ipari vállalkozók) egyetemben, másfelől hogy integrálja a társadalom új rétegeit a rendszerbe, eszközévé téve azokat.

Csak időleges megoldást jelenthetett súlyos ellentmondásai miatt. Elsőként ígért általános életszínvonal-emelkedést a társadalom alsóbb rétegeinek, a munkások ügyének első felkarolója volt. Programja alapvető hiányosságai, a túl későn felismert, sürgős változtatások szükségessége miatt nem tudott megfelelni a vele szemben támasztott rengeteg elvárásnak.

Támogatóbázisa elvesztése egyben a peronista rendszer végét is jelentette.

Irodalomjegyzék:

1. Wittman Tibor: Latin-Amerika története
II. kiadás, Gondolat, 1978
2. Anderle Ádám: Nemzettudat és kontinentalizmus Latin-Amerikában a XIX. és XX. században
Kossuth, 1989
3. Haskó Katalin - Hülvely István: Bevezetés a politikatudományba
Villányi úti könyvek Politikatudományi sorozat, 1996
4. Horváth Gyula: A peronizmus
Szeged, 1996
5. Anderle Ádám - Horváth Gyula: Che Guevara - Perón
Párhuzamos életrajzok Pannonica, 2000
6. Kovácsy Tibor: Az argentin puccs végtelen története
Beszélő, 1998. július-augusztus
7. Alícia Laboranti: María Eva Duarte de Perón (1997)
www.evita.4mg.com/capii.html